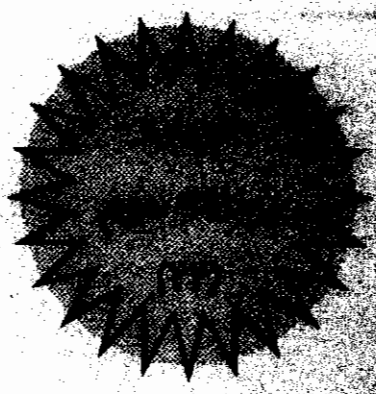
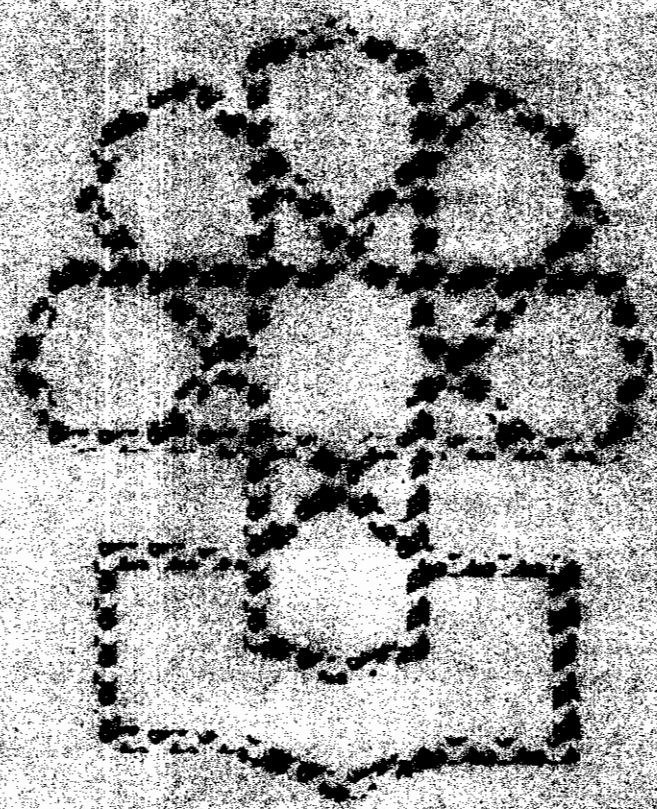

۴۴۵
X

ارزانی صنعت بیمه در برنامه اول و دوم

معاونت پژوهشی
از دیهشت ۱۳۷۸

کار: دفتر بررسی های اقتصادی

مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی
کتابخانه و واحد اسناد و اطلاع رسانی فارابی
شماره: ۱۰۸۱۵
تاریخ: ۲۵ شهریور ۷۸

بسمه تعالی

ارزیابی صنعت بیمه در برنامه‌های اول و دوم

کدگزارش: ۱۲۰۴۲۴۵

فهرست مطالب

۲	نکات برجسته
۵	مقدمه
۶	پیشینه صنعت بیمه در کشور و جایگاه آن در اقتصاد کشور
۱۱	بررسی برنامه اول بیمه ۱۳۷۳-۱۳۷۷
۱۲	ارزیابی عملکرد بیمه و مقایسه آن با برنامه توسعه بیمه
۴۸	مقایسه حق بیمه صادره و خسارت پرداختی
۵۱	وضعیت مقایسه‌ای صنعت بیمه در ایران و جهان
۵۲	نتیجه‌گیری و پیشنهادها
۵۷	منابع و مأخذ

* صنعت بیمه به عنوان نهاد فراهم آورنده ثبات، کاهش ریسک، حلقه واسط مابین صنعت و تجارت، تسهیل کننده امور مالی، تجاری و صنعتی مهم ترین شبکه تأمین اطلاعات، تشخیص فرصت ها و امکانات تجاری و صنعتی نقشی تعیین کننده در توسعه همه جانبه بخش های مختلف اقتصادی کشور دارد. این نهاد یقیناً زمانی کارایی و پویایی خود را به ظهور می رساند که خود در صحنه رقابت های داخلی و بین المللی به محک آزمایش گذاشته شود و چالش های بین المللی را پاسخگو باشد.

* صنعت بیمه ایران با پیشینه ای بیش از ۸۰ سال، طی دوران حیات خود با نوسانات مختلفی مواجه شده است که نشأت گرفته از شرایط متفاوت اقتصادی - سیاسی بوده است. پس از پایان جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، به طور نسبی در روند حرکت صنعت بیمه رشدی بطنی ولی ماندنی و مداوم به چشم می خورد. به نحوی که ارقام نسبت حق بیمه دریافتی به تولید ناخالص داخلی طی مدت مورد اشاره همواره روبه فزونی بوده اند. از دیگر متغیرهایی که همواره به عنوان یکی از شاخص وضعیت صنعت بیمه از آن یاد می شود، حق بیمه سرانه است که در این رابطه نیز رشد قابل توجه رویت می شود. تحقق اهداف کمی برنامه پنج ساله توسعه صنعت بیمه (۱۳۷۳-۱۳۷۷) طی دو سال اول اجرای برنامه از دیگر مقولاتی است که به عنوان نقطه قوت و سکوی آغاز حرکت شایسته صنعت بیمه به منظور بالفعل کردن توانایی های بالقوه بازار بیمه به شمار می آید. طی سال ۱۳۷۵ نیز اهداف برنامه توسعه صنعت بیمه از نظر کل حق بیمه دریافتی پوشش داده شد و گرچه عملکرد سال ۱۳۷۶ به تمامی هدف برنامه توسعه صنعت بیمه را در مورد کل حق بیمه دریافتی به منصفه ظهور نرساند، ولی سهم تحقق یافتن آن در حدود ۹۳ درصد بود.

* نکته ای که در این مقام به رغم عملکرد مثبت صنعت بیمه آن هم به صورت موردی و انتزاعی از کل اقتصاد یا مجزا از صنعت بیمه جهانی می باید مورد توجه قرار گیرد، در مقام نخست ترکیب رشته های بیمه ای و عدم توانایی بخشی از آنها در برآورده ساختن اهداف مندرج در برنامه توسعه بیمه است.

به نحوی که در اکثر موارد سال‌های مورد بررسی، پاره‌ای از بیمه‌های اجباری از قبیل بیمه اتومبیل، کشتی، باربری و ... به تمامی نتوانسته‌اند مطابق هدف‌های برنامه بیمه حرکت نمایند. مغایرت ارقام عملکرد باهدف‌های برنامه به ویژه در بیمه‌های اجباری به مفاهیم: زیاده برآورد کردن پتانسیل بازار بیمه، رکود فعالیت‌های اقتصادی، عدم استقبال بیمه‌گزار از تسهیلات بیمه‌گر یا کل صنعت بیمه و ... قابل تفسیر است.

* توجه به ابعاد بیمه اجباری و اختیاری از جنبه محتوایی رشته‌های بیمه‌ای، صنعت بیمه نتوانسته مطابق برنامه پنج ساله تدوین شده عمل کند و حق بیمه پرداختی بیشتر در رابطه با الزامات قانونی تحقق پذیرفته است.

* صنعت بیمه در راستای ایفای تعهدات خود در رشته‌های غیرزندگی به صورت موفق عمل کرده است، اما مقایسه آمار حق بیمه عاید شده و خسارت پرداختی معلوم می‌کند که در صنعت بیمه، حاشیه سود به سمت حاشیه زیان رفته است.

* در مقام بعدی که حائز اهمیت بسیار نیز می‌باشد، صنعت بیمه کشور گرچه طی سال‌های اخیر از موفقیت‌هایی برخوردار شده است، لیکن در مقایسه با بازار جهانی بیمه، از نقطه نظر شاخص‌های مقایسه‌ای در مقام بسیار پایینی قرار دارد. تا حدی که حتی در مقابل کشورهای نظیر پاکستان، ترکیه، مصر، الجزایر، هند و مالزی نیز رتبه درخور توجهی ندارد. در حالی که از نظر بافت جمعیتی، مسائل فرهنگی و وضعیت اقتصادی، کشور نه تنها در جایگاه پایین‌تری قرار ندارد، بلکه توانایی کشور از پاره‌ای از کشورهای یادشده بسیار فراتر است. مقایسه بازار بیمه کشور با کشورهای توسعه یافته از قبیل آلمان، ژاپن، آمریکا یا حتی با کشور تازه توسعه یافته کره جنوبی نیز حاکی از ضعف مفرط فعالیت‌های صنعت بیمه کشور می‌باشد. لازم به توضیح است که برای برقراری امکان مقایسه بازار صنعت بیمه کشور و بازار جهانی بیمه، از نرخ برابری هر دلار آمریکا معادل ۱۷۵۰ ریال استفاده شده است. در حالی که اگر نرخ برابری هر دلار به نرخ‌های واقعی آن نزدیک‌تر بود یا حداقل نرخ صادراتی ارزشها ملاک عمل قرار می‌گرفت، نتایج حاصله فضای نامناسب‌تری را ارائه می‌نمود. البته در زمینه توسعه صنعت بیمه می‌باید به تمامی عوامل

تأثیر گذار بر آن از جمله عوامل برون‌زا (عوامل فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی) و عوامل درون‌زا (ساختار صنعت بیمه، مدیریت و مالکیت، تکنولوژی، آموزش نیروی انسانی، تعیین میزان حق بیمه و خسارت و نحوه پرداخت آن و...) دقت لازمه را مبذول نمود. لازم به اشاره است که مالکیت و مدیریت ۴ شرکت بیمه فعال در این عرصه (البرز، دانا، آسیا و ایران) دولتی است و تحت نظارت و هدایت بیمه مرکزی سعی به عرضه خدمات بیمه‌ای دارند و این ساختار انحصاری خود بزرگ‌ترین مانع برای پویایی این نهاد مهم در سطح داخلی و بین‌المللی است. نهادی که فاقد ساختار انگیزشی و تحرک و نوآوری است و از جمله مواردی است که نظام تصمیم‌گیری کشور در جهت‌گیری‌های کلی و دگرگونی‌های اساسی برای نیل به توسعه سریع یا عدم آن مسئول و متعهد خواهد بود.

یکی از علل پیدایش بیمه، نیازمندی بشر به امنیت است و در دوران کنونی، تأمین و امنیت افراد در شرایط حفظ هویت، حقی همگانی است. ایجاد این تأمین در طبقه‌بندی‌ها و مراحل مختلفی امکان‌پذیر است. اولین گروهی که عرضه‌کننده تأمین برای افراد مشمول خود می‌باشد، خانواده است. در جایگاه بعدی نظام اقتصادی جامعه قرار دارد که با ایجاد اشتغال و مهیا کردن زمینه بهره‌مندی اقتصادی افراد جامعه، مسئولیت قابل نظری در ایجاد و تسری این تأمین بر عهده دارد. بدیهی است وجود بیمه (اجتماعی یا آزاد) در کنار هسته خانواده و نظام اقتصادی در پررنگ‌تر شدن هرچه بیشتر حسن امنیت در جامعه می‌تواند نقش به‌سزایی داشته باشد. البته حضور دولت در چارچوب و از طریق بیمه‌های تأمین اجتماعی نیز در این رابطه نباید از خاطر برده شود، ولی هرچه فعالیت خانواده، نظام اقتصادی و بیمه‌های آزاد مثرتر و قوی‌تر باشند، وظیفه دولت کمتر و از بارسنگین این مسئولیت در ایجاد تأمین کاسته می‌شود. از سوی دیگر بیمه در تثبیت سرمایه و جایگزین کردن اموال و اشیایی که دستخوش آسیب دیدگی یا تلف واقع می‌شود، نقش مهمی ایفا می‌کند. به عبارتی بیمه مؤسسه‌هایی را که در کار صنعت تولید هستند نگه می‌دارد و از وقفه در تولید پیشگیری می‌کند. از آنجایی که توقف یک واحد تولیدی به بسیاری از مؤسسه‌های دیگر می‌رسد و بر فعالیت اقتصادی آنها اثر می‌گذارد و این امر در بازار عرضه و تقاضا و قیمت کالاها تولید شده مؤسسه‌ها مؤثر واقع می‌شود، بنابراین بیمه ابزار و وسیله‌ای در خدمت اقتصاد و صنعت است و بدین لحاظ بیمه خود عاملی از عوامل تولید دانسته شده و نام صنعت گرفته است.

گزارش حاضر به بررسی وضعیت صنعت بیمه کشور طی سال‌های اخیر و جایگاه آن در اقتصاد کشور در مقام مقایسه با اهدافی که برای آن منظور شده است، می‌پردازد. در این راستا، جایگاه بیمه در اقتصاد کشور بخش نخست گزارش را در بر می‌گیرد. بررسی برنامه اول بیمه (۱۳۷۳-۱۳۷۷) و ارزیابی عملکرد بیمه فصل‌های دوم و سوم بررسی حاضر می‌باشند. مقایسه عملکرد بیمه و اهداف مندرج در قانون برنامه آن فصل بعدی گزارش است. در خاتمه با ذکری از نتایج گزارش پاره‌ای از مشکلات این صنعت مورد توجه قرار خواهد گرفت. در تدوین گزارش حاضر و به منظور وحدت رویه از آمار منتشره توسط سازمان بیمه مرکزی ایران استعانت جسته شده است.

قبل از آغاز بحث لازم به اشاره است که بیمه فعالیتی است که جنبه خدماتی داشته و نهادهای فعال در این زمینه، عرضه‌کننده خدماتی نامرئی هستند که نیازمند وجود فرهنگ

خاص در سطح جامعه است تا تقاضای لازمه برای کالای عرضه شده توسط صنعت بیمه ایجاد شود. به عبارتی از آنجایی که احساس نیاز به خدمات ارائه شده توسط بخش بیمه از سوی افراد جامعه به صورت عینی و آنی و در شرایط عادی زندگی روزمره وجود ندارد و با توجه به این که دیرینه خدمات بیمه‌ای چندان نمی‌پاید، لذا باید بستر سازی مناسب جهت بازار تقاضای بیمه انجام گیرد. در این راستا صحت عمل، صداقت رفتار و سرعت عمل شرکت‌های فعال در این رشته حائز اهمیت فراوان است؛ که تحقق آن، تضمین، تأمین و دانش ویژه‌ای را طلب می‌کند. مقوله مورد اشاره به خصوص در شرایط فعلی اقتصادی-اجتماعی کشور توجه خاصی را می‌طلبد. زیرا که از یک سو، از سال ۱۳۵۸ کلیه شرکت‌های بیمه خصوصی، ملی اعلام گردید و اداره آنها به دولت سپرده شد. بدیهی است در چنین شرایطی حتی تا حال حاضر، مالکیت و مدیریت ۴ شرکت بیمه فعال در این بخش دولتی است. پس از آن قانون اداره شرکت‌های بیمه، منحصراً فعالیت ۴ شرکت بیمه ایران، آسیا، البرز و دانا را در امور بیمه‌گری مجاز شمرد که کلیه سهام شرکت‌های مذکور متعلق به دولت اعلام شد. به عبارتی عوامل درونی رشد صنعت بیمه که ساختار صنعت بیمه، تعداد شرکت‌های بیمه، شیوه مدیریت، تکنولوژی، کیفیت و کمیت شبکه فروش خدمات بیمه ارائه شده، چگونگی سیستم‌های نظارتی و ابزارهای اعمال این نظارت و... را بر عهده دارند، دولتی است که شرایط و محدودیت‌های خاص خود را دارد. از طرف دیگر عوامل خارجی تأثیرگذار بر صنعت بیمه و رشد آن که شامل عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی می‌باشند، طی سال‌های اخیر به سمت و سویی حرکت نکرده‌اند که بیمه رشد پویا، خودجوش و قائم به ذاتی را دنبال کند و چنانچه اعداد و ارقام منتشره معرف رشد قابل توجهی در این بخش می‌باشند، می‌باید با در نظر گرفتن الزامات دیکته شده مورد مذاقه قرار گیرند و تمامی آن را نباید به عنوان بسط و گسترشی برخاسته از مقبولیت اجتماعی و نهادینه شدن فعالیت صنعت بیمه در اجتماع به شمار آورد.

پیشینه صنعت بیمه در کشور و جایگاه آن در اقتصاد کشور

بیمه به شکل حرفه‌ای و امروزی آن، برای اولین بار در سال ۱۲۶۹ هـ. ش. در کشور مطرح شد و در آغاز فعالیت مذاکراتی بین دولت ایران و سفارت روس صورت گرفت. ولی آغاز فعالیت جدی در این زمینه به سال ۱۳۱۰ باز می‌گردد، زیرا در این سال قانون و نظام‌نامه‌ای راجع به ثبت شرکت‌ها در ایران به تصویب رسید. به دنبال آن، بسیاری از شرکت‌های بیمه خارجی

اقدام به تأسیس شعبه یا نمایندگی در ایران نمودند. در نیمه سال ۱۳۱۴ شرکت سهامی بیمه ایران با سرمایه دولتی تأسیس و آغاز به کار کرد. بدین طریق دولت با در اختیار داشتن تشکیلات اجرایی مناسب قادر به کنترل بازار و نظارت بر فعالیت مؤسسات بیمه خارجی شد. در سال ۱۳۱۶، «قانون بیمه» در ۳۶ ماده تدوین و به تصویب مجلس شورای ملی رسید. حمایت دولت از شرکت سهامی بیمه ایران منجر به تقویت نقش این شرکت در بازار بیمه کشور و توقف تدریجی فعالیت شعب و نمایندگی های شرکت های بیمه خارجی شد. به طوری که در سال ۱۳۱۸ بیش از ۷۵ درصد از بازار بیمه کشور در اختیار شرکت بیمه قرار گرفت.^۱ فاصله سال ۱۳۱۴ الی ۱۳۲۰ نه تنها مرحله ایجاد صنعت ملی بیمه، بلکه دوران تقویت آن نیز بود. در این مدت اقدامات اساسی و زیربنایی صورت گرفت که به هیچ وجه نباید از نظر دور داشته شود. در سال ۱۳۳۱، براساس مصوبه هیئت دولت، مقرر شد کلیه شرکت های بیمه خارجی جهت ادامه فعالیت خود مبلغ ۲۵۰ هزار دلار به عنوان ودیعه نزد بانک ملی ایران تودیع نمایند و به تدریج آن را به مبلغ ۵۰۰ هزار دلار برسانند. این تصمیم موجب تعطیل شدن کلیه نمایندگی های شرکت های بیمه خارجی در ایران به استثنای دو شرکت بیمه «یورکشایر» و «اینگستراخ» شد و شرایط را برای گسترش فعالیت شرکت های بیمه ایرانی فراهم ساخت. چنانچه تا سال ۱۳۴۳ با توجه به کشش بازار، تعداد ۸ شرکت بیمه ایرانی (با یا بدون مشارکت سرمایه خارجی) تأسیس شد. از سوی دیگر با افزایش تعداد شرکت های بیمه، ضرورت اعمال نظارت بیشتر دولت بر این صنعت و تدوین اصول و ضوابط استاندارد برای فعالیت های بیمه ای به منظور حفظ حقوق بیمه گذاران و بیمه شدگان احساس می شد. به همین جهت در سال ۱۳۵۰، بیمه مرکزی ایران به منظور تحقق اهداف فوق تأسیس شد. پس از آن شورای عالی بیمه، ضوابط و مقررات مختلفی را در رابطه با نحوه انجام عملیات بیمه ای در کشور و نرخ و شرایط انواع بیمه نامه ها تصویب کرد. افزایش قیمت نفت طی سال های اول دهه ۱۳۵۰ و به تبع آن افزایش حجم سرمایه گذاری ها موجب توسعه بازار بیمه کشور شد و در نتیجه بازار بیمه کشور شاهد فعالیت ۱۳ شرکت فعال تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی شد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و به دنبال ملی شدن بانک ها و بسیاری دیگر از مؤسسات اقتصادی، شرکت های بیمه نیز ملی اعلام شدند و براساس قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در بخش دولتی اقتصاد قرار گرفتند. در سال های ۱۳۶۰ و ۱۳۶۱ فعالیت کلیه شرکت های بیمه به استثنای شرکت بیمه ایران، آسیا و البرز متوقف شد. در سال ۱۳۶۷ به موجب قانون

۱. مأخذ: بیمه مرکزی ایران، دفتر مطالعات و پژوهش های بیمه ای. تحولات بیمه های بازگانی در ایران از آغاز تا سال ۱۳۷۰، ۱۳۷۲، چاپ اول.

اداره امور شرکت‌های بیمه، مالکیت سهام شرکت‌های بیمه آسیا و البرز به دولت منتقل شد و با ادغام ده شرکت بیمه دیگر که طی سال‌های اخیر فعالیتی نداشتند، شرکتی دولتی به نام بیمه دانا شکل گرفت. بدین ترتیب در حال حاضر بازار بیمه بازرگانی ایران شاهد فعالیت ۴ شرکت بیمه با مدیریت و مالکیت دولتی تحت سرپرستی سازمان بیمه مرکزی ایران است.

در راستای جایگاه بیمه در اقتصاد، باید متذکر شد که به طور کلی طی قرن حاضر، معمولاً پیشرفت و توسعه صنعت بیمه با توسعه اقتصادی و افزایش مبادلات تجاری و رشد سرمایه‌گذاری‌های ملی و بین‌المللی همراه بوده است. حفظ سرمایه‌ها و دارایی‌ها از طریق بیمه، موجب حفظ ثروت ملی می‌شود. به عبارتی بیمه تضمینی برای حفاظت از سرمایه‌گذاری‌ها از خطرهای اقتصادی، طبیعی و انسانی محسوب می‌گردد و به طور هم‌زمان موجب رشد ذخایر پولی و انگیزه‌ای برای ترغیب غیرمستقیم مردم به پس‌انداز می‌شود. از سوی دیگر می‌توان بیمه را یکی از عوامل تأثیرگذار در تثبیت عدالت اجتماعی و حتی توسعه آن دانست. زیرا که بیمه برای مؤسسات تولیدی و خدماتی، تأمین فراهم می‌کند و این تأمین به مثابه عدالتی است که آنها را از آثار سوء حوادث مصون می‌دارد.

نفوذ و اهمیت صنعت بیمه بر فعالیت‌های اقتصادی را می‌توان از دو نقطه نظر تجزیه و تحلیل نمود. از یک بعد نقش اولیه و اصلی شرکت‌های بیمه در اقتصاد جبران خسارت آن‌هم در زمان بروز حادثه به صورت بهنگام و به میزان مکفی است. از سوی دیگر در سنوات اخیر، شرکت‌های بیمه با توجه به جوهری که در اختیار دارند، به عنوان یک مؤسسه سرمایه‌گذار نقش قابل توجهی در اقتصاد بازی می‌کنند. در مقام نقش جبران خسارت، بیمه عدم اطمینان را که ناشی از عدم آگاهی اقتصادی است، کاهش می‌دهد و موجب ثبات در درآمد و ثروت بیمه‌گذار می‌شود که این مورد در چارچوب واحدهای کوچک اقتصادی مطرح است. گرچه می‌توان آن را ابزاری در جهت جلب و حمایت سرمایه و سرمایه‌گذار (داخلی و خارجی) که در سطح کلان مطرح است، محسوب نمود. در ابعاد اقتصاد کلان، صنعت بیمه از طریق ایجاد ارزش اضافی به تشکیل درآمد ملی کمک می‌کند. ارزش اضافی براساس حق بیمه نهایی تعهدات صورت گرفته محاسبه می‌شود که به پرداخت حقوق کارکنان، حق کمیسیون، سود سهام و مالیات‌های غیر مستقیم تقسیم می‌شود.

از آنجایی که صنعت بیمه، گردش کار به صورت معکوس است و پرداخت قبل از این که خدمت فراهم شود صورت می‌گیرد، لذا بیمه‌گران صرف نظر از نگاه‌داری بخشی از حق بیمه به صورت ذخیره جهت ایفای به موقع تعهدات خود، جوهری به صورت اندوخته‌های کوتاه مدت و بلندمدت در اختیار دارند که می‌توانند در رشته‌های مختلفی که بازده بالا داشته باشند،

سرمایه گذاری کنند.

بررسی بازار بیمه کشور در گذشته‌ای نه چندان دور نمایان می‌سازد که صنعت بیمه کشور آنچنانکه در مورد نقش اول خود به طور نسبی موفق بوده، در بعد دوم نقش آفرینی خود در اقتصاد کشور فعال نبوده است که البته خود به دلایل متعدد درونی و برونی است. وقتی صحبت از صنعت بیمه و بازار بیمه به عمل می‌آید، باید توجه داشت که این صنعت و بازار در نظام اقتصادی کشور در قالب و چارچوب خاصی حرکت می‌کند. زیرا که صنعت بیمه در ایران به علت وجود ۴ شرکت که به تولید خدمات مشابهی می‌پردازند، قالبی بین بازار انحصاری یا در نهایت انحصاری چند جانبه دارد که ویژگی‌های خاص خود را دارد. برای مثال شرکت‌های بیمه‌ای در ایران واکنش و حساسیتی نسبت به تصمیم‌های یکدیگر نشان نمی‌دهند و اقدامات آنها اغلب مستقل بوده و بدون توجه به نحوه واکنش طرف مقابل صورت می‌گیرد. در این صورت چنین بازاری از تنوع، نوآوری و پویایی خاص بازارهای رقابتی جهت ارائه خدمات بهتر و بیشتر وجود ندارد. به جهت دیگر، سهامدار هر ۴ شرکت بیمه فعال در کشور، دولت بوده که به مفهوم تقسیم تولیدات یک تولیدکننده بین ۴ واحد تولیدی است. مضافاً آن که به علت سیستم نرخ گذاری از طرف شورای عالی بیمه و لزوم رعایت حداقل نرخ از سوی شرکت‌های بیمه سودآوری و درآمدزایی حاصل یک عرصه رقابتی نبوده و به همین دلیل نمی‌توان از متغیرهای مزبور به عنوان شاخص‌های جامع ارزشیابی فعالیت بیمه‌ای در ایران استفاده کرد. بنابراین عوامل درونی تأثیر گذار بر صنعت بیمه که بر عملکرد و رشد این صنعت تأثیر می‌گذارند که از جمله می‌توان به ساختار صنعت بیمه، تعداد شرکت‌های بیمه و نوع مالکیت و شیوه مدیریت آنها (که در مورد ایران به طور نسبی انحصاری، محدود و دولتی است)، تکنولوژی، کیفیت خدمات بیمه‌ای ارائه شده، چگونگی سیستم‌های نظارتی، آموزش پرسنل و... اشاره کرد، به نحوی است که حداقل به صورت غیر مستقیم بارش و پویایی مطلوب این صنعت همراهی لازم را به عمل نمی‌آورند.

از دیگر عواملی که در رشد صنعت بیمه و در نتیجه جایگاه اقتصادی آن کلیدی به شمار می‌روند، عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی هستند. نظام اقتصادی (متمرکز یا آزاد)، سطح تولید و درآمد ملی، درآمد سرانه، حجم سرمایه‌گذاری‌ها، حجم صادرات و واردات، رکود یا رونق اقتصادی، نرخ تورم و... از جمله عوامل اقتصادی تعیین کننده بر روند رشد صنعت بیمه در هر کشوری می‌باشند. نظام اجتماعی، جمعیت، نسبت جمعیت شهرنشین، نوع معیشت، قوانین و مقررات و... در قالب عوامل اجتماعی تأثیر غیرقابل اغماضی بر رشد بیمه دارند. از سوی دیگر سطح آگاهی‌های عمومی، سطح سواد، آینده نگری

و درجه اعتقاد به تقدیرگرایی، ریسک پذیری یا ریسک‌گریزی و... به طور مستقیم بر رشد صنعت بیمه تأثیر می‌گذارد و از جمله مقولات فرهنگی به شمار می‌آیند. عوامل سیاسی از جمله نظام سیاسی، ثبات سیاسی، جنگ یا انقلاب و... از آنجایی که موجب ثبات یا تزلزل وضع اقتصادی یا اجتماعی می‌گردند، بر رشد صنعت بیمه تأثیر گذار محسوب می‌شوند. بررسی وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و سیاسی کشور در چارچوب فوق‌الذکر، چنین معلوم می‌سازد که حداقل تا پایان جنگ تحمیلی ابزار رشد و پویایی صنعت بیمه در کشور آنچنانکه باید فراهم نبوده است و پس از آن به دلیل متفاوت یا حتی متضاد بودن پاره‌ای از عوامل برون‌ی تأثیر گذار بر صنعت بیمه، بازار بیمه با نوسانات چندی مواجه شده است که البته برآیند آنها (حداقل از نظر کمی) موجبات رشد ارقام ارائه شده در این بخش را فراهم ساخته است.

بر اساس رویه معمول جهت مقایسه وضعیت بیمه در کشورهای جهان، از دو شاخص حق بیمه سرانه و نسبت حق بیمه به تولید ناخالص داخلی استفاده می‌شود که در این مقام نیز به این دو مورد بسنده می‌شود (جدول شماره ۱).

جدول ۱- شاخص‌های ارزیابی فعالیت بیمه در

(ارقام: میلیارد ریال/درصد)

دوره: ۱۳۶۰ الی ۱۳۷۶

سال	تولید ناخالص داخلی GDP	حق بیمه دریافتی بازار	نسبت حق بیمه به GDP	حق بیمه سرانه (ریال)	رشد حق بیمه سرانه
۱۳۶۰	۷۸۸۴/۳	۲۷/۳	۰/۳۵	۶۶۲/۲	-۳/۸
۱۳۶۱	۱۰۳۳۵/۴	۴۱/۳	۰/۴۰	۹۶۵/۸	۴۵/۸
۱۳۶۲	۱۲۹۳۰/۰	۴۵/۵	۰/۳۵	۱۰۲۴/۵	۶/۱
۱۳۶۳	۱۴۲۴۲/۴	۳۹/۹	۰/۲۸	۸۶۴/۷	-۱۵/۶
۱۳۶۴	۱۵۱۶۷/۸	۴۱/۳	۰/۲۷	۸۶۴/۳	۰
۱۳۶۵	۱۵۶۱۴/۰	۳۷	۰/۲۴	۷۴۸/۹	۱۳/۳
۱۳۶۶	۱۹۲۸۴	۴۳	۰/۲۲	۸۴۲/۴	۱۲/۵
۱۳۶۷	۲۱۷۵۳/۶	۴۵/۷	۰/۲۱	۸۶۹	۳/۲
۱۳۶۸	۱۷۰۲۸/۸	۶۷/۲	۰/۳۵	۱۲۳۳/۵	۴۱/۹
۱۳۶۹	۳۵۷۵۵/۰	۱۰۷/۱	۰/۳۰	۱۸۹۸/۷	۵۳/۹
۱۳۷۰	۴۸۶۷۲/۶	۱۵۷/۵	۰/۳۲	۲۷۱۵/۳	۴۳/۰
۱۳۷۱	۶۴۴۰۰/۸	۲۲۶/۲	۰/۳۵	۳۶۶۶	۳۵/۰
۱۳۷۲	۹۳۷۰۸/۷	۳۷۹/۹	۰/۴۱	۴۰۵۳	۱۰/۶
۱۳۷۳	۱۲۹۳۵۰/۸	۵۱۶/۲	۰/۴۰	۸۵۸۹*	۱۱۶/۷
۱۳۷۴	۱۸۰۸۰۰/۱	۸۸۷/۱	۰/۴۹	۱۴۶۳۸/۶*	۷۰/۴۳
۱۳۷۵	۲۳۵۷۵۷/۲	۱۲۶۴/۹۹	۰/۵۴	۲۱۰۴۸/۱*	۴۳/۸
۱۳۷۶	۲۸۰۳۸۶/۴	۱۵۴۲/۲	۰/۵۵	۲۵۳۲۳/۵*	۲۰/۳

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. گزارش اقتصادی و ترانزنامه، سال‌های مختلف. بیمه مرکزی ایران، فصلنامه صنعت بیمه، سال‌های مختلف. تحولات بیمه‌های بازرگانی در ایران از آغاز تا سال ۱۳۷۰، ص ۳۶.

* در محاسبه حق بیمه سرانه از آمار جمعیت از سال ۱۳۷۳ به بعد براساس برآورد انجام شده منتشره در نماگرهای اقتصادی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، شماره‌های مختلف استفاده شده است.

بررسی برنامه اول بیمه ۱۳۷۳-۱۳۷۷

همان گونه که در قسمت پیشین ملاحظه شد، صنعت بیمه کشور به رغم وجود پاره‌ای عدم همراهی‌ها از بُعد فرهنگی - اجتماعی و به دنبال افزایش توان تولیدی، افزایش درآمد ملی و... و شرایط خاص حاکم بر ساختار صنعت بیمه، نسبت حق بیمه به تولید ناخالص داخلی و حق بیمه سرانه به ویژه در سنوات اخیر رشد یافته است که سهم عمده‌ای از آن نشأت گرفته از احساس نیاز به برنامه‌ریزی میان مدت صنعت بیمه و تدوین برنامه برای آن طی سال‌های ۱۳۷۳ الی ۱۳۷۷ می‌باشد. لازم به توضیح است که در قانون برنامه اول و دوم گرچه برای بیمه‌های اجتماعی برنامه‌ریزی‌هایی انجام گرفت ولی برای بیمه‌های بازرگانی برنامه خاصی تدوین نگردید. تا آن که در اوایل سال ۱۳۷۲ بیمه مرکزی ایران برای هدفمندتر کردن فعالان این بخش، اقدام به برنامه‌ریزی برای توسعه صنعت بیمه نمود. گسترش فرهنگ بیمه در جامعه، گسترش و تعمیم بیمه‌های بازرگانی در سراسر کشور، گسترش سرمایه‌گذاری و استفاده بهینه از منابع مالی مؤسسات بیمه از جمله هدف‌های کیفی برنامه تدوین شده برای بخش بیمه می‌باشند. جهت تحقق این اهداف کیفی، خط مشی‌های اساسی و سیاست‌هایی اتخاذ شد که پاره‌ای از آنها بدین شرح است:

- ترویج فرهنگ بیمه در جامعه از طریق تبلیغات مناسب، اصلاح روش‌ها، تعدیل حق بیمه‌ها و گسترش انواع بیمه‌های اختیاری.

- گسترش شبکه خدماتی شرکت‌های بیمه در اقصی نقاط کشور از طریق تأسیس شعب و نمایندگی‌ها.

- ایجاد شبکه‌های بازاریابی و فروش قوی.

- بهبود روش‌های صدور بیمه نامه و پرداخت خسارت.

- ایجاد رقابت بیشتر بین مؤسسات بیمه از طریق به وجود آوردن انگیزه‌های مادی و معنوی مناسب برای کارکنان و کارگزاران بیمه.

- گسترش سرمایه‌گذاری و استفاده بهینه از منابع مالی مؤسسات بیمه.

در جایگاه برنامه‌های اجرایی و هدف‌های کمی، افزایش حجم حق بیمه دریافتی به مبلغ ۹۸۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۷، افزایش حق بیمه سرانه به ۱۴۶۶۳ ریال در سال ۱۳۷۷، افزایش نسبت حق بیمه به تولید ناخالص داخلی به ۰/۴۷۶ درصد و همچنین افزایش سهم بیمه‌های اختیاری از ۳۰ درصد در سال ۱۳۷۲ به ۵۰ درصد در سال ۱۳۷۷، تعیین شدند.

از سوی دیگر پیش‌بینی واگذاری بخشی از سهام آن دسته از شرکت‌های بیمه بازرگانی که در اعمال حاکمیت دولت نقشی ندارند به کارکنان این شرکت‌ها و نیز برقراری تسهیلات لازم

جهت ایجاد مؤسسات خدمات بیمه‌ای غیردولتی (تحت نظارت کامل دولت) در این برنامه شده است.

جدول شماره ۲، نمایانگر ریز ارقام اهداف صنعت بیمه می‌باشد. چنانچه مشهود است، نرخ رشد سالانه‌ای معادل ۲۳/۱ درصد برای حق بیمه دریافتی در نظر گرفته شده است. بررسی جزئیات این جدول معلوم می‌سازد که بیشترین افزایش در تعداد بیمه شدگان به بیمه عمر انفرادی بامتوسط نرخ رشد سالانه ۹۲/۰۶ درصد پیش‌بینی شده است. همچنین در برنامه توسعه صنعت بیمه پیش‌بینی شده که بیمه درمانی و بیمه حوادث انفرادی از متوسط نرخ رشد سالانه‌ای در حدود ۵۲ درصد برخوردار شوند. در مقام بعدی حق بیمه عمر (گروهی و انفرادی) بالاترین جایگاه را داراست که مؤید تلاش در جهت افزایش سهم بیمه‌های اختیاری توسط صنعت بیمه است. به عبارتی سعی در تغییر پرتفوی بیمه‌ای کشور و حرکت از سمت بیمه‌های اجباری در رشته‌های باربری، آتش سوزی، اتومبیل و عمر گروهی به سوی بیمه‌های عمر انفرادی و پس انداز از جمله مقولاتی است که در برنامه پنج‌ساله صنعت بیمه دیده شده است.

متعاقب تدوین برنامه، بیمه مرکزی ایران و شرکت‌های بیمه تلاش بی‌وقفه‌ای را جهت حصول هر چه سریع‌تر هدف‌های کمی و کیفی تعیین شده در برنامه آغاز کردند و این تلاش موجب شد در پایان سال ۱۳۷۴، حجم حق بیمه تولیدشده به ۹۰۰ میلیارد ریال بالغ گردد. همچنین حق بیمه سرانه در پایان سال مذکور به رقم ۱۴۶۷۴ ریال و نسبت حق بیمه تولید ناخالص داخلی به ۰/۴۸ درصد بالغ گردید که در حدود اهداف تعیین شده در برنامه برای سال ۱۳۷۷ می‌باشد.

ارزیابی عملکرد بیمه و مقایسه آن با برنامه توسعه بیمه

همان‌گونه که قبلاً ذکر شد، شرکت‌های فعال در بخش صنعت بیمه در دو سال اول اجرای برنامه توسعه صنعت بیمه به نحوی عمل نمودند که فراتر از اهداف پیش‌بینی شده قرار گرفتند. بنابراین در این قسمت از گزارش حاضر، بررسی و مقایسه عملکرد صنعت بیمه با اهداف آن دچار شکستگی می‌شود. به نحوی که سال‌های ۱۳۷۳ و ۱۳۷۴ از سه سال متأخر برنامه جدا می‌شود. جدول شماره ۴، ارقام اهداف دو سال اول برنامه را در کنار عملکرد آنها نشان می‌دهد.

جدول ۲- بررسی عملکرد تغییرات شاخص های هدف و تعیین اهداف کمی صنعت بیمه

ردیف	هدف کمی بخش		شاخص محاسباتی اندازه گیری هدف	واحد شاخص	عملکرد		هدف				متوسط نرخ رشد سالانه		
	تعداد بیمه شدگان	میزان حق بیمه			۱۳۷۱	۱۳۷۲	۱۳۷۳	۱۳۷۴	۱۳۷۵	۱۳۷۶		۱۳۷۷	
۱	بیمه عمر	گروهی	تعداد بیمه شدگان	نفر	هزار	۱۱۷۶	۱۷۹۲	۳۲۱۴	۳۴۶۹	۳۸۱۹	۴۲۶۲	۴۸۲۰	۲۴/۴۱
		میزان حق بیمه	ریال	میلیون ریال	ریال	۱۱۷۷۷	۱۶۳۲۲	۲۸۸۷۰	۳۴۰۴۰	۴۰۹۷۳	۵۰۱۱۲	۶۲۹۱۷	۳۲/۶۰
	انفرادی	تعداد بیمه شدگان	نفر	هزار	۳۲	۶۱	۱۲۰	۳۲۴	۵۲۹	۸۳۵	۱۴۴۰	۹۲/۰۶	
۲	بیمه حوادث	گروهی*	تعداد بیمه شدگان	نفر	هزار	۱۴۹۱۶۱	۱۶۳۹۲۵	-	-	-	-	-	-
		میزان حق بیمه	ریال	میلیون ریال	ریال	۱۵۳۳۶	۳۰۳۲۸	۶۶۱۵۸	۸۰۹۸۹	۹۹۷۲۴	۱۲۳۸۲۲	۱۵۳۷۹۳	۴۲/۴۱
	انفرادی	تعداد بیمه شدگان	نفر	هزار	۱۹	۲۰	۳۱	۴۰	۵۰	۷۱	۹۹	۳۸/۰۹	
۳	بیمه درمانی	میزان حق بیمه	ریال	میلیون ریال	ریال	۶۴۵	۵۸۷	۹۶۴	۱۳۹۱	۲۰۶۷	۳۱۵۹	۴۸۷۶	۵۲/۸۶
		جمع کل بیمه های حوادث	تعداد بیمه شدگان	نفر	هزار	۱۴۹۱۸۰	۱۶۳۹۴۵	-	-	-	-	-	-
	میزان حق بیمه	ریال	میلیون ریال	ریال	۱۵۹۸۱	۳۰۹۱۵	۶۷۱۲۲	۸۲۳۸۰	۱۰۱۷۹۱	۱۲۶۹۸۱	۱۵۸۶۶۹	۴۲/۶۲	
۴	بیمه آتش سوزی	تعداد بیمه شدگان	نفر	هزار	۲۰۰	۱۰۰۸	۱۶۸۵	۲۴۸۶	۳۷۲۷	۵۶۶۴	۸۷۰۱	۵۴/۰۴	
		میزان حق بیمه	ریال	میلیون ریال	ریال	۲۰۷۰	۵۹۷۵	۱۰۵۰۶	۱۴۹۴۲	۲۱۶۴۸	۳۲۲۰۰	۴۸۶۵۸	۵۲/۵۵
۵	بیمه باربری	تعداد بیمه نامه	عدد	هزار	۴۳۴/۳۵	۴۲۱/۲۲	-	-	-	-	-	-	-
		مبلغ حق بیمه	ریال	میلیون ریال	ریال	۴۲۲۴۴	۵۸۸۰۳	۸۰۰۰۰	۱۰۷۱۱۰	۱۴۱۳۳۳	۱۸۷۲۶۵	۲۵۰۵۴۴	۳۳/۶۴
		باربری وارداتی	تعداد بیمه نامه	عدد	هزار	۶۸	۵۷/۴۷	-	-	-	-	-	-
		مبلغ حق بیمه	ریال	میلیون ریال	ریال	۶۶۵۴۲	۱۰۰۳۳۵	۸۰۱۸۸	۸۶۵۶۳	۹۳۴۴۴	۱۰۰۹۴۲	۱۰۹۰۸۱	۲/۴
		باربری صادراتی	تعداد بیمه نامه	عدد	هزار	۴/۷	۶۳	-	-	-	-	-	-
۶	بیمه اتومبیل	مبلغ حق بیمه	ریال	میلیون ریال	ریال	۹۲۶	۱۲۳۴	۱۴۸۳	۱۸۰۴	۲۲۰۳	۲۶۷۹	۳۲۹۴	۲۱/۷۰
		تعداد بیمه نامه	عدد	هزار	۱۹	۲۴	-	-	-	-	-	-	
		مبلغ حق بیمه	ریال	میلیون ریال	ریال	۳۴۹۶	۴۲۵۹	۲۹۴۷	۵۹۰۵	۷۰۶۷	۸۵۲۴	۱۰۳۱۳	۱۹/۳۶
۷	بیمه اتومبیل	تعداد بیمه نامه	عدد	هزار	۹۱/۷	۸۷/۷۷	-	-	-	-	-	-	
		مبلغ حق بیمه	ریال	میلیون ریال	ریال	۷۰۹۶۴	۱۰۵۷۲۸	۸۶۶۱۸	۹۴۲۷۲	۱۰۲۷۱۴	۱۱۲۱۴۵	۱۲۲۶۸۸	۳/۶۹
		بدنه اتومبیل	تعداد بیمه نامه	عدد	هزار	۸۵	۱۰۵	-	-	-	-	-	
۸	بیمه اتومبیل	مبلغ حق بیمه	ریال	میلیون ریال	ریال	۲۶۳۴۳	۳۹۲۰۳	۵۰۸۰۹	۶۵۰۱۵	۸۲۸۸۴	۱۰۳۴۹۴	۱۲۶۸۳۵	۲۶/۴۶
		تعداد بیمه نامه	عدد	هزار	۱۴۱۹	۱۵۳۹	-	-	-	-	-	-	
		شخص ثالث و مازاد	مبلغ حق بیمه	ریال	میلیون ریال	ریال	۴۰۴۲۰	۵۲۲۱۸	۵۹۸۵۰	۷۱۴۴۷	۸۵۸۰۸	۱۰۳۵۳۲	۱۲۵۶۳۴
۹	بیمه اتومبیل	تعداد بیمه نامه	عدد	هزار	۱۵۰۴	۱۶۴۴	-	-	-	-	-	-	
		مبلغ حق بیمه	ریال	میلیون ریال	ریال	۶۶۷۶۳	۹۱۴۲۱	۱۱۰۶۵۹	۱۳۶۶۶۲	۱۶۸۶۹۲	۲۰۷۰۲۶	۲۵۲۴۶۹	۲۲/۵۳

* بیمه حوادث گروهی شامل حوادث سر نشین نیز می باشد.

ادامه جدول ۲- بررسی عملکرد تغییرات شاخص های هدف و تعیین اهداف کمی صنعت بیمه

ردیف	هدف کمی بخش	شاخص محاسباتی اندازه گیری هدف	واحد شاخص	عملکرد		هدف				متوسط نرخ رشد سالانه	
				۱۳۷۱	۱۳۷۲	۱۳۷۳	۱۳۷۴	۱۳۷۵	۱۳۷۶		۱۳۷۷
۷	بیمه های کشتی	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۷۰۰	۲۲۰۱	۲۷۸۱	۳۴۶۹	۴۱۸۴	۴۹۳۴	۵۹۲۷	۲۲/۳۵
۸	بیمه های هواپیما	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۱۳۲۹	۲۳۱۲۹	۲۶۶۴۳	۳۰۶۹۳	۳۵۳۶۱	۴۰۷۴۳	۴۶۹۴۷	۱۵/۲۱
۹	بیمه های مهندسی	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۳۹۷۶	۸۱۵۸	۹۷۸۱	۱۱۷۵۸	۱۴۱۰۹	۱۶۹۱۱	۲۰۲۵۲	۱۹/۹۴
۱۰	بیمه های مسئولیت	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۵۱۸	۹۴۵	۱۱۵۴	۱۴۱۴	۱۷۳۱	۲۱۱۶	۲۵۸۸	۲۲/۳۲
۱۱	بیمه های پول	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۱۴۵۲	۱۳۳۲	۱۵۰۹	۱۷۹۲	۲۰۸۷	۲۳۹۸	۲۷۲۷	۱۵/۴۳
۱۲	سایر انواع بیمه	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۱۷۹	۱۳۲۱	۱۵۸۹	۱۹۱۲	۲۲۹۷	۲۷۵۷	۳۳۰۷	۲۰/۱۵
	جمع کل	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۲۲۰۷۸۰	۳۴۹۳۳۴	۴۳۳۶۷۶	۵۱۷۳۳۴	۶۴۴۶۷۷	۷۹۴۳۳۱	۹۸۷۲۹۰	۱۳/۱۰

مأخذ: ضمایم برنامه پنج ساله پیشنهادی برای توسعه صنعت بیمه ۱۳۷۳-۱۳۷۷. تیرماه ۱۳۷۲.

* حق بیمه دریافتی در سال ۱۳۷۲ با آنچه که در ارقام منتشر شده بعدی ذکر شده است، مغایرت دارد که نشأت گرفته از پیش بینی عملکرد سال ۱۳۷۲ در برنامه توسعه صنعت بیمه در تیرماه ۱۳۷۲ می باشد.

حصول زودرس هدف های تعیین شده برای سال ۱۳۷۷، باعث شد که برنامه توسعه تدوین شده برای سال های ۱۳۷۵ الی ۱۳۷۷ مورد تجدید نظر قرار گیرد و هدف های بالاتری مدنظر قرار گیرد. براساس برنامه تجدید نظر شده، افزایش حجم حق بیمه دریافتی برای سال ۱۳۷۷ معادل ۲۴۱۴ میلیارد ریال در نظر گرفته شد. همچنین افزایش نسبت حق بیمه به تولید ناخالص داخلی ۵۳/۰ درصد برای سال ۱۳۷۷ تعیین شد. براساس برنامه تجدید نظر شده، متوسط نرخ رشد حق بیمه در سه سال ۱۳۷۵ الی ۱۳۷۷ معادل ۳۵/۸۲ در نظر گرفته شد اما در ترکیب نرخ رشد انواع بیمه ها تغییر ماهوی اعمال نگردید.

جدول ۳- بررسی عملکرد و تغییرات شاخص های هدف و تعیین اهداف کمی صنعت بیمه

ردیف	هدف کمی بخش		شاخص محاسباتی اندازه گیری هدف	واحد شاخص	عملکرد		هدف		متوسط نرخ رشد سالانه هدف
					۱۳۷۳	۱۳۷۲	۱۳۷۵	۱۳۷۶	
۱	بیمه های عمر	گروهی	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۳۳۴۵۶	۴۸۶۸۴	۶۲۴۶۵	۸۱۱۵۹	۱۰۶۴۶۵
		انفرادی	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۶۱۷۶	۱۲۶۶۱	۱۸۵۰۷	۲۳۳۹۸	۲۸۵۱۱
		جمع	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۳۹۶۳۲	۶۱۳۴۵	۸۰۹۷۲	۱۰۴۵۵۷	۱۳۴۹۷۴
			نرخ رشد بیمه های عمر		۱۰۳/۷	۵۴/۸	۳۲	۲۹/۱۳	۲۹/۰۹
۲	بیمه های حوادث	گروهی	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۴۷۵۰۵	۶۵۰۳۹	۱۰۵۱۴۴	۱۴۷۲۶۶	۲۰۶۶۹۴
		انفرادی	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۹۲۸	۱۵۲۱	۲۳۱۸	۳۵۴۴	۵۴۴۶
		جمع	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۴۸۴۳۳	۶۶۵۶۰	۱۰۷۴۶۲	۱۵۰۸۱۰	۲۱۲۱۴۰
			نرخ رشد بیمه های حوادث		۵۶/۶	۳۷/۴	۶۱/۴۵	۴۰/۳۴	۴۰/۶۷
۳			بیمه های درمانی		۳۷۵۷۲	۶۸۵۳۸	۷۷۶۹۶	۹۲۰۶۴	۱۱۱۲۲۷
			نرخ رشد بیمه های درمانی		۵۲۸/۸	۸۲/۴	۱۳/۳۶	۱۸/۴۹	۲۰/۸۱
۴			بیمه های آتش سوزی		۹۸۰۹۴	۱۳۷۱۹۳	۱۹۱۰۰۳	۲۶۷۴۷۶	۳۷۵۷۴۰
			نرخ رشد بیمه های آتش سوزی		۶۶/۸	۳۹/۸	۳۹/۲	۴۰/۰۳	۴۰/۴۸
۵	بیمه های باربری	وارداتی	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۱۰۹۴۱۲	۱۵۶۷۳۰	۱۶۰۷۴۳	۲۰۴۴۰۴	۲۶۲۰۲۲
		صادراتی	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۱۰۳۱۲	۱۰۲۰۵	۱۴۸۱۶	۲۰۵۵۸	۲۸۶۴۰
		حمل داخلی	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۱۵۸۶۶	۱۷۷۳۴	۲۳۹۴۲	۳۲۸۳۳	۴۵۱۹۷
		جمع	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۱۳۵۵۹۰	۱۸۴۶۶۹	۱۹۹۵۰۱	۲۵۷۷۹۵	۳۳۵۸۵۹
			نرخ رشد بیمه های باربری		۲۸/۲	۳۶/۸	۸/۰۳	۲۹/۲۲	۳۰/۲۸
۶	بیمه های اتومبیل	بدنه	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۶۱۴۲۵	۱۰۸۵۱۴	۱۶۵۴۵۷	۲۳۵۴۱۹	۳۳۲۹۴۵
		ثالث و مازاد	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۶۹۵۹۹	۲۰۳۳۹۷	۳۱۷۰۴۶	۴۳۷۹۰۸	۶۰۵۰۵۷
		جمع	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۱۳۱۰۲۴	۳۱۱۹۱۱	۴۸۲۵۰۳	۶۷۳۳۲۷	۹۳۸۰۰۲
				نرخ رشد بیمه های اتومبیل		۴۳/۳	۱۳/۸	۵۴/۶۹	۳۹/۵۵

ادامه جدول ۳- بررسی عملکرد و تغییرات شاخص های هدف و تعیین اهداف کمی صنعت بیمه

ردیف	هدف کمی بخش	شاخص محاسباتی اندازه گیری هدف	واحد شاخص	عملکرد		هدف		متوسط نرخ رشد سالانه هدف
				۱۳۷۳	۱۳۷۴	۱۳۷۵	۱۳۷۶	
۷	بیمه های کشتی	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۲۵۶۴	۸۹۸۷	۱۳۲۷۳	۱۷۷۵۷	۳۸/۹۶
	نرخ رشد بیمه های کشتی			۱۶/۵	۲۲۰/۵	۴۷/۶۹	۳۳/۷۸	۳۵/۴۲
۸	بیمه های هواپیما	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۲۷۴۱۳	۲۹۰۲۱	۲۵۲۶۸	۳۲۵۹۰	۲۳/۶۳
	نرخ رشد بیمه های هواپیما			۱۸/۵	۵/۹	۱۲/۹۳	۲۸/۹۸	۲۸/۹۸
۹	بیمه های مهندسی	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۹۵۴۴	۲۰۸۳۹	۲۴۵۴۵	۳۰۳۵۹	۲۱/۷۴
	نرخ رشد بیمه های مهندسی			۱۷	۱۱۸/۳	۱۷/۷۸	۲۳/۶۹	۲۳/۷۶
۱۰	بیمه های مسئولیت	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۲۰۳۴	۸۰۷۹	۱۳۴۷۷	۱۸۵۷۷	۴۷/۸۹
	نرخ رشد بیمه های مسئولیت			۱۱۵/۲	۲۹۷	۶۶/۸۱	۳۷/۸۴	۳۹/۰۲
۱۱	بیمه های پول	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۹۴۶	۱۷۵۷	۲۲۳۲	۲۸۹۴	۲۹/۳۱
	نرخ رشد بیمه های پول			(۲۹)	۸۵/۷	۲۷/۰۳	۲۹/۶۶	۳۱/۲۴
۱۲	سایر انواع بیمه	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۴۰۸	۱۱۷۷	۵۷۸۱	۹۳۵۳	۱۳۷۶۶
	نرخ رشد سایر انواع بیمه			(۶۹/۲)	۱۸۹/۹	۳۹۱	۶۱/۸	۴۷/۲
	جمع کل	میزان حق بیمه	میلیون ریال	۵۳۳۲۵۷	۹۰۰۰۷۶	۱۲۲۳۷۱۳	۱۶۵۷۵۵۹	۲۲۵۴۹۸۵
	نرخ رشد حق بیمه کل بازار بیمه			۵۲/۶۵	۶۸/۷۹	۳۵/۹۶	۳۵/۴۵	۳۶/۰۴

جدول ۴- بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه

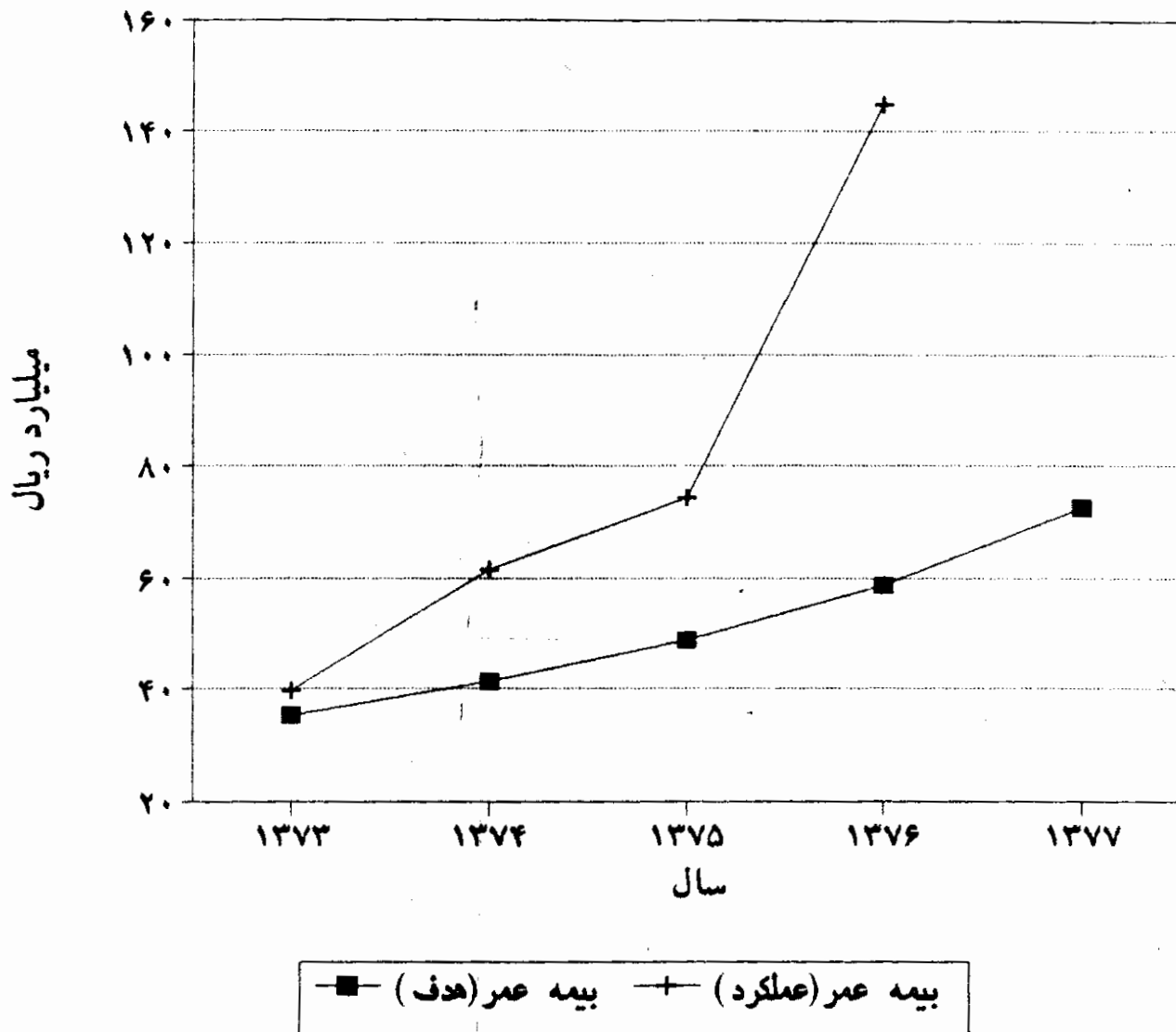
۱۳۷۴			۱۳۷۳			واحد	
نسبت عملکرد به هدف (درصد)	عملکرد	هدف	نسبت عملکرد به هدف (درصد)	عملکرد	هدف		
۱۴۳/۰۲	۴۸۶۸۴	۳۴۰۴۰	۱۱۵/۸۸	۳۳۴۵۶	۲۸۸۷۰	میلیون ریال	بیمه عمر
۱۷۸/۵۸	۱۲۶۶۱	۷۰۹۰	۹۵/۸۴	۶۱۷۶	۶۴۴۴	میلیون ریال	
۱۴۹/۱۴	۶۱۳۴۵	۴۱۱۳۰	۱۱۲/۲۳	۳۹۶۳۲	۳۵۳۱۴	میلیون ریال	
۸۰/۳۱	۶۵۰۳۹	۸۰۹۸۹	۷۱/۸۱	۴۷۵۰۵	۶۶۱۵۸	میلیون ریال	بیمه حوادث
۱۰۹/۳۵	۱۵۲۱	۱۳۹۱	۹۶/۲۷	۹۲۸	۹۶۴	میلیون ریال	
۸۰/۸۰	۶۶۵۶۰	۸۲۳۸۰	۷۲/۱۶	۲۸۴۳۳	۶۷۱۲۲	میلیون ریال	
۴۵۸/۶۹	۶۸۵۴۸	۱۴۹۴۲	۳۵۷/۶۲	۳۷۵۷۲	۱۰۵۰۶	میلیون ریال	بیمه درمانی
۱۲۸/۰۹	۱۳۷۱۹۳	۱۰۷۱۱۰	۱۲۲/۶۲	۹۸۰۹۴	۸۰۰۰۰	میلیون ریال	بیمه آتش سوزی
۱۸۱/۰۶	۱۵۶۷۳۰	۸۶۵۶۳	۱۳۶/۴۴	۱۰۹۴۱۲	۸۰۱۸۸	میلیون ریال	بیمه باربری
۵۶۵/۶۹	۱۰۲۰۵	۱۸۰۴	۶۹۵/۳۵	۱۰۳۱۲	۱۴۸۳	میلیون ریال	
۳۰۰/۳۲	۱۷۷۳۴	۵۹۰۵	۳۱۸/۹۸	۱۵۸۶۶	۴۹۷۴	میلیون ریال	
۱۹۵/۸۹	۱۸۴۶۶۹	۹۴۲۷۲	۱۵۶/۵۴	۱۳۵۵۹۰	۸۶۶۱۸	میلیون ریال	
۱۶۶/۹۱	۱۰۸۵۱۴	۶۵۰۱۵	۱۲۰/۸۹	۶۱۴۲۵	۵۰۸۰۹	میلیون ریال	بیمه اتومبیل
۲۸۴/۶۸	۲۰۳۳۹۷	۷۱۴۴۷	۱۱۶/۲۹	۶۹۵۹۹	۵۹۸۵۰	میلیون ریال	
۲۲۸/۵۷	۳۱۱۹۱۱	۱۳۶۶۴۲	۱۱۸/۴۰	۱۳۱۰۲۴	۱۱۰۶۵۹	میلیون ریال	
۲۵۹/۰۷	۸۹۸۷	۳۴۶۹	۹۲/۲۰	۲۵۶۴	۲۷۸۱	میلیون ریال	بیمه‌های کشتی
۹۴/۵۵	۲۹۰۲۱	۳۰۶۹۳	۱۰۲/۸۹	۲۷۴۱۳	۲۶۶۴۳	میلیون ریال	بیمه‌های هواپیما
۱۷۷/۲۳	۲۰۸۳۹	۱۱۷۵۸	۹۷/۵۸	۹۵۴۴	۹۷۸۱	میلیون ریال	بیمه‌های مهندسی
۵۷/۱۳	۸۰۷۹	۱۴۱۴	۱۷۶/۲۵	۲۰۳۴	۱۱۵۴	میلیون ریال	بیمه‌های مسئولیت
۹۸/۰۵	۱۷۵۷	۱۷۹۲	۶۲/۶۹	۹۴۶	۱۵۰۹	میلیون ریال	بیمه‌های پول
۶۱/۵۶	۱۱۷۷	۱۹۱۲	۲۵/۶۸	۴۰۸	۱۵۸۹	میلیون ریال	سایر انواع بیمه
۱۷۰/۶۸	۹۰۰۰۷۶	۵۲۷۳۳۴	۱۲۲/۹۶	۵۳۳۲۵۷	۴۳۳۶۷۶	میلیون ریال	جمع کل

مأخذ: بیمه مرکزی ایران، جداول ضمیمه برنامه اول توسعه صنعت بیمه ۱۳۷۳-۱۳۷۷، تیرماه ۱۳۷۲ و اصلاحیه آن مورخ مهر ۱۳۷۵.

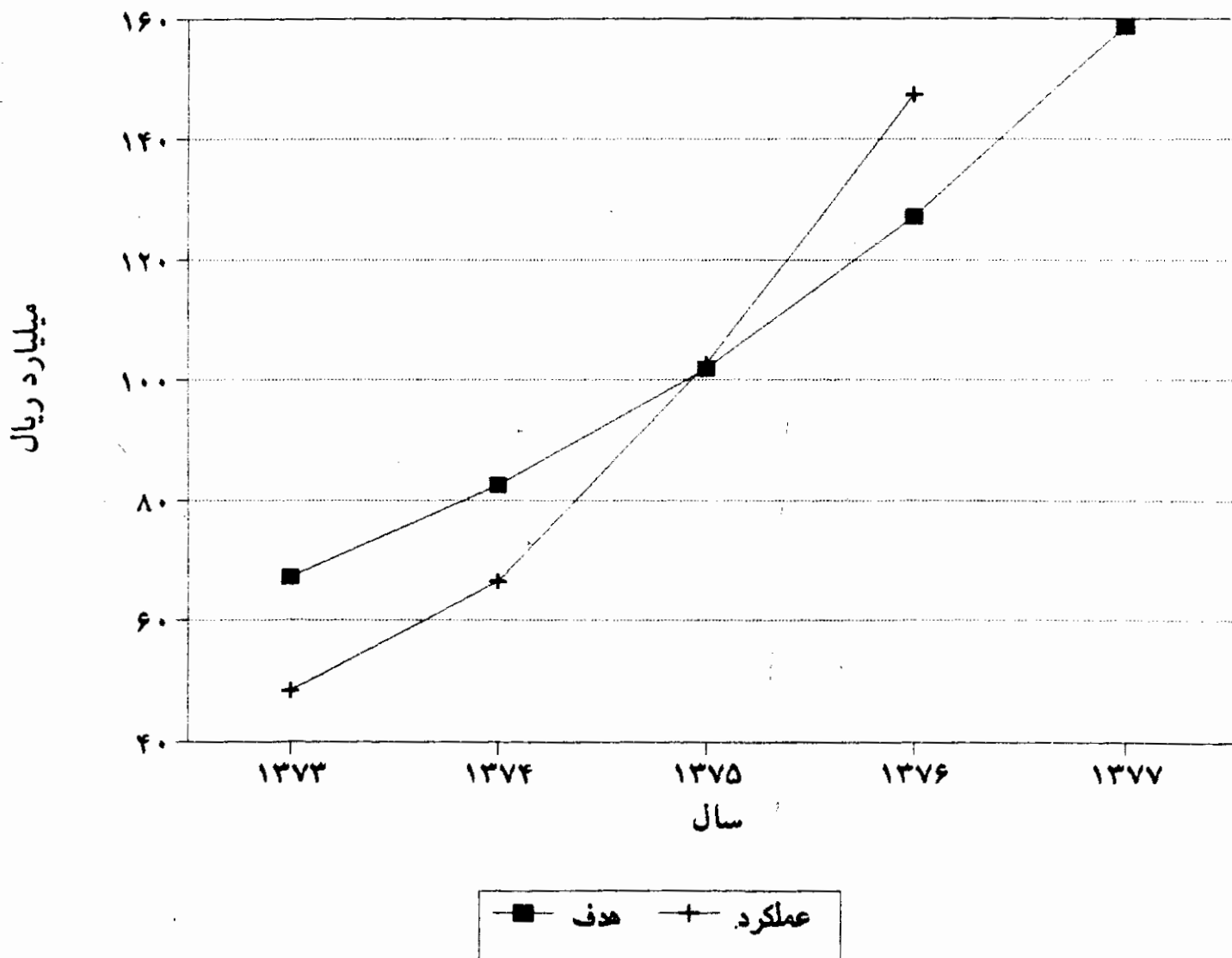
ارقام مندرج در جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که کمترین تحقق اهداف برنامه در سال ۱۳۷۳ مربوط به سایر انواع بیمه (معادل ۲۵/۷ درصد) بوده است. موردی که در سال ۱۳۷۴ تا حدودی اصلاح شده و نسبت تحقق عملکرد به هدف معادل ۶۱/۵ درصد رسیده است. گرچه این مقدار کمترین عدد در کل ارقام گزارش شده است. بالاترین نسبت تحقق عملکرد به هدف در سال ۱۳۷۳ مربوط به بیمه‌های باربری صادراتی می‌شود. در سال ۱۳۷۴ این رتبه نخست به بیمه مسئولیت و سپس بیمه باربری صادراتی تعلق گرفته است. در مجموع تحقق هدف‌های برنامه بیمه طی دو سال ابتدای به ترتیب معادل ۱۲۳ و ۱۷۱ درصد بوده است که توانایی بالفعلی بسیار فراتر از آینده نگری برنامه توسعه صنعت بیمه از خود نشان داده است. گرچه در این فعالیت فراتر، بین رشته‌های مختلف بیمه‌ای آهنگ عمل یکسانی دیده نمی‌شوند.

جدول شماره ۵، امکان مقایسه بین اهداف تجدید نظر شده برنامه توسعه صنعت بیمه و عملکرد آن را سهل‌تر می‌سازد (آمار سال ۱۳۷۷ عملکرد ۴ ماهه اول سال است).

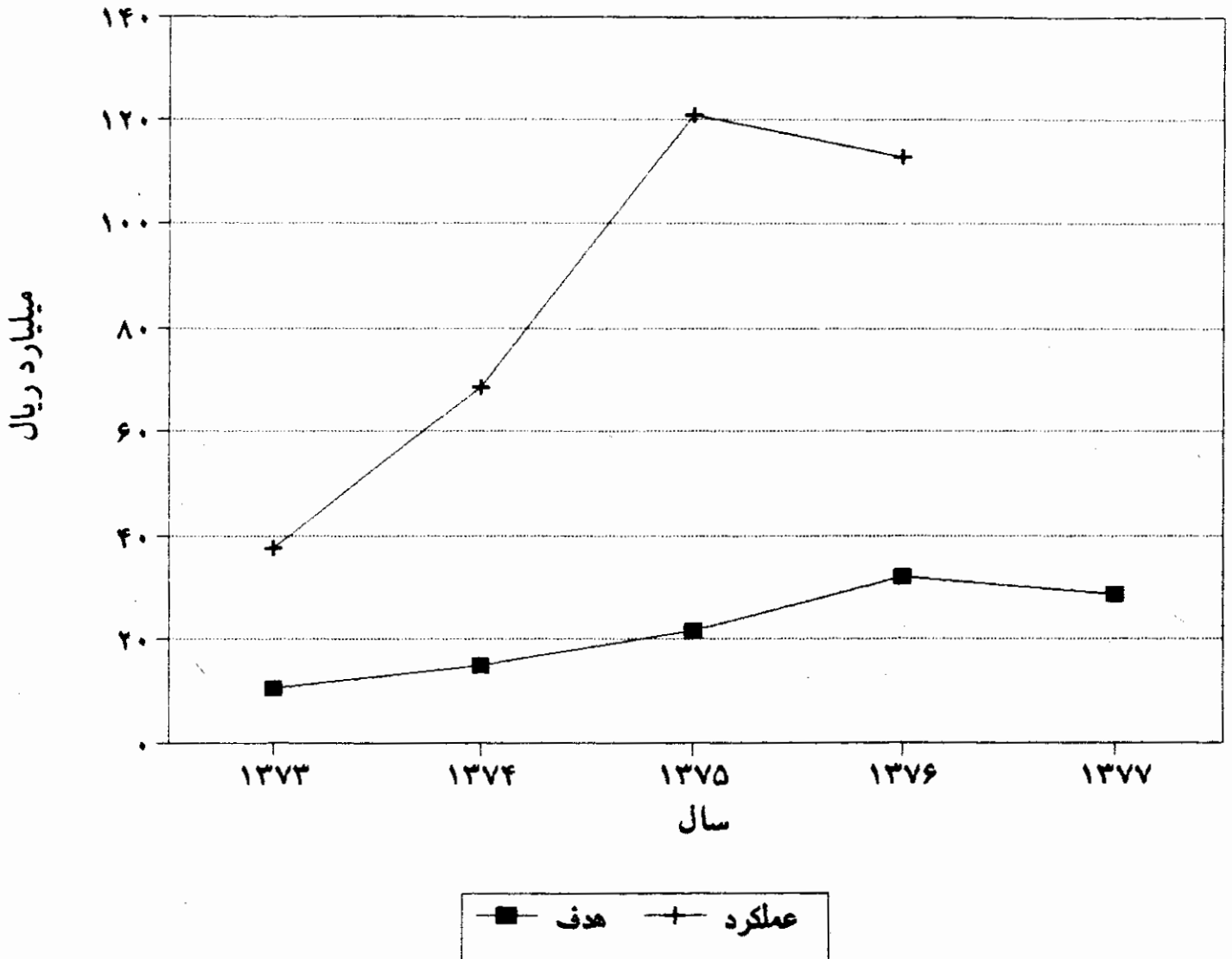
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه عمر-اولیه)

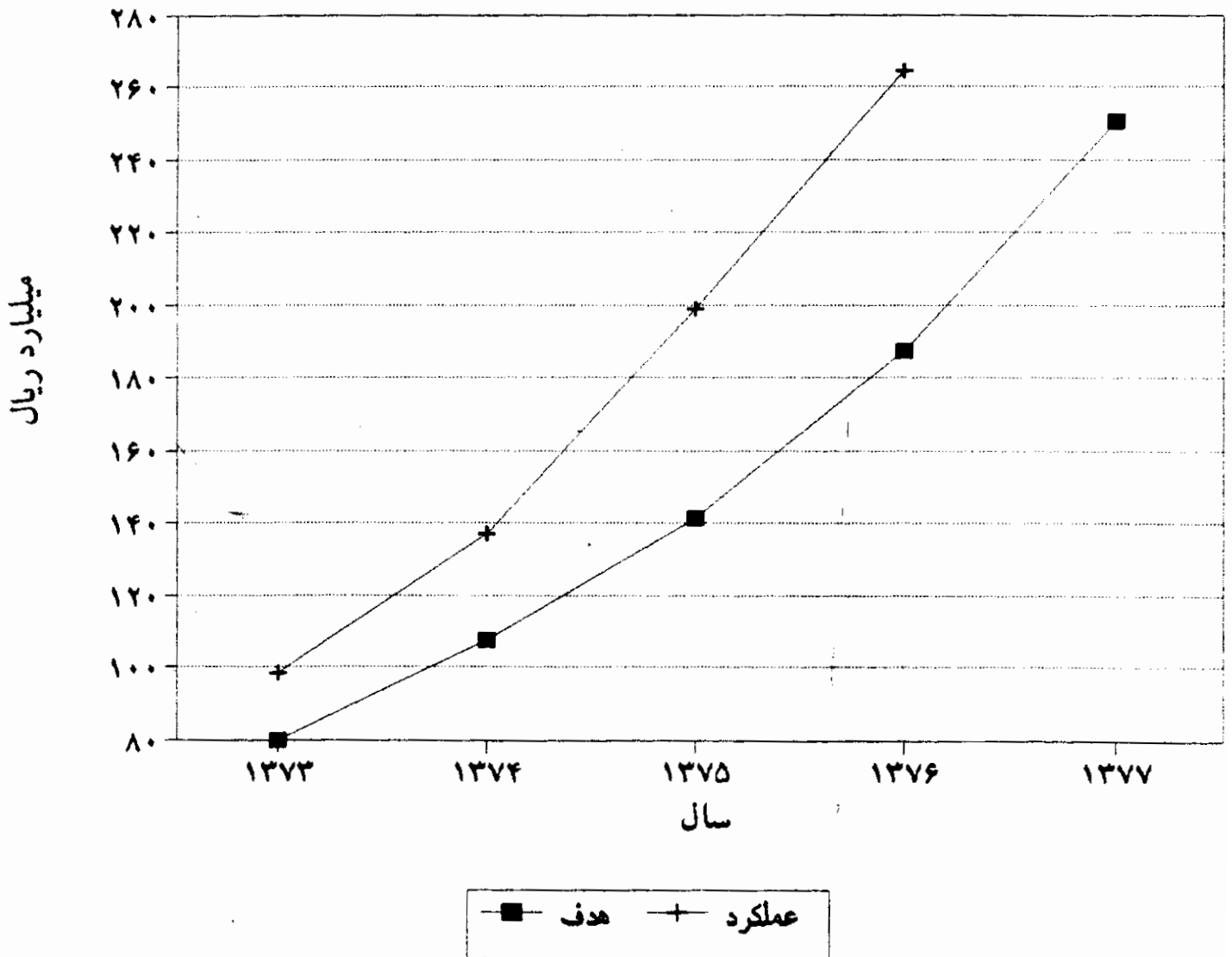
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه حوادث - اولیه)

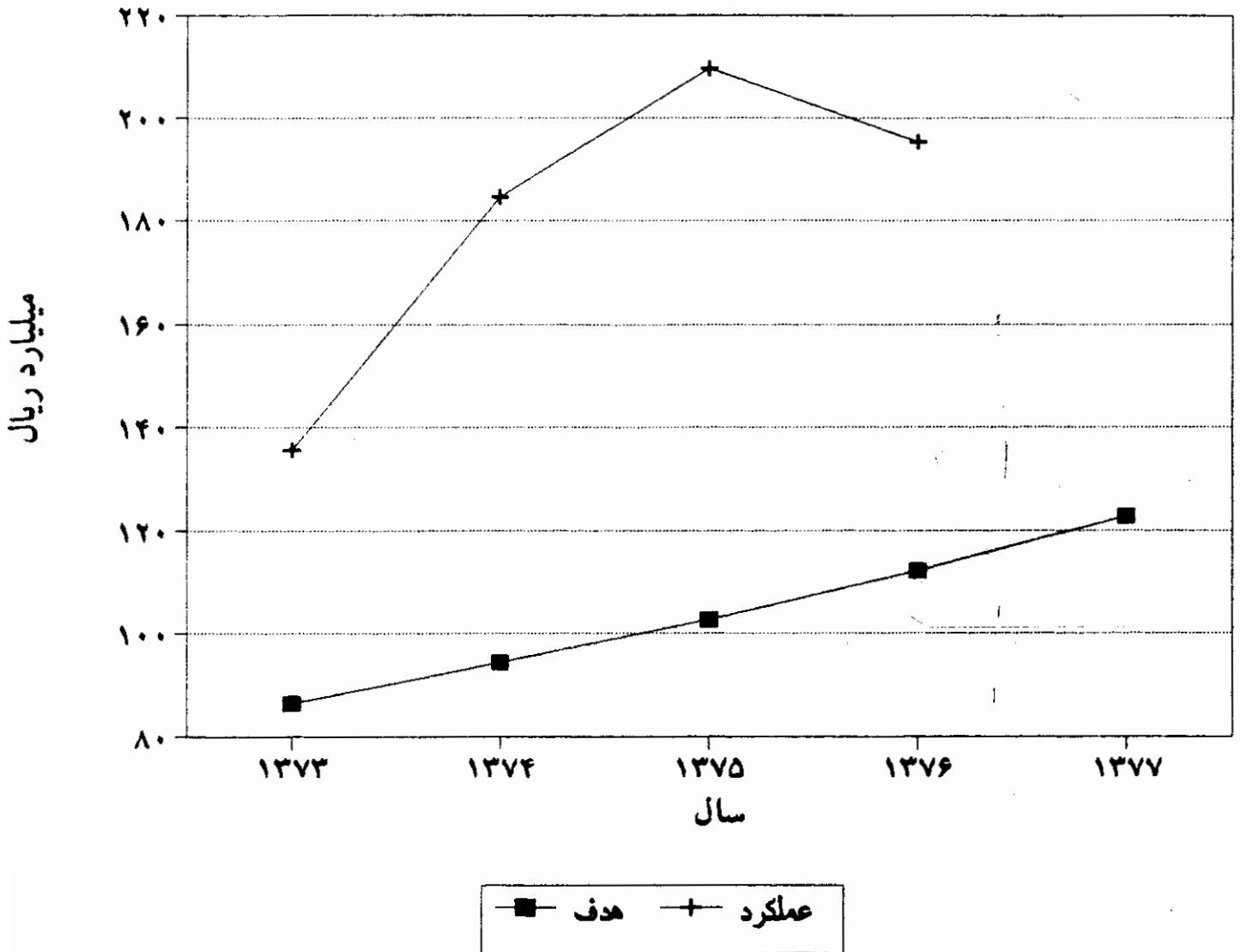
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه درمانی - اولیه)

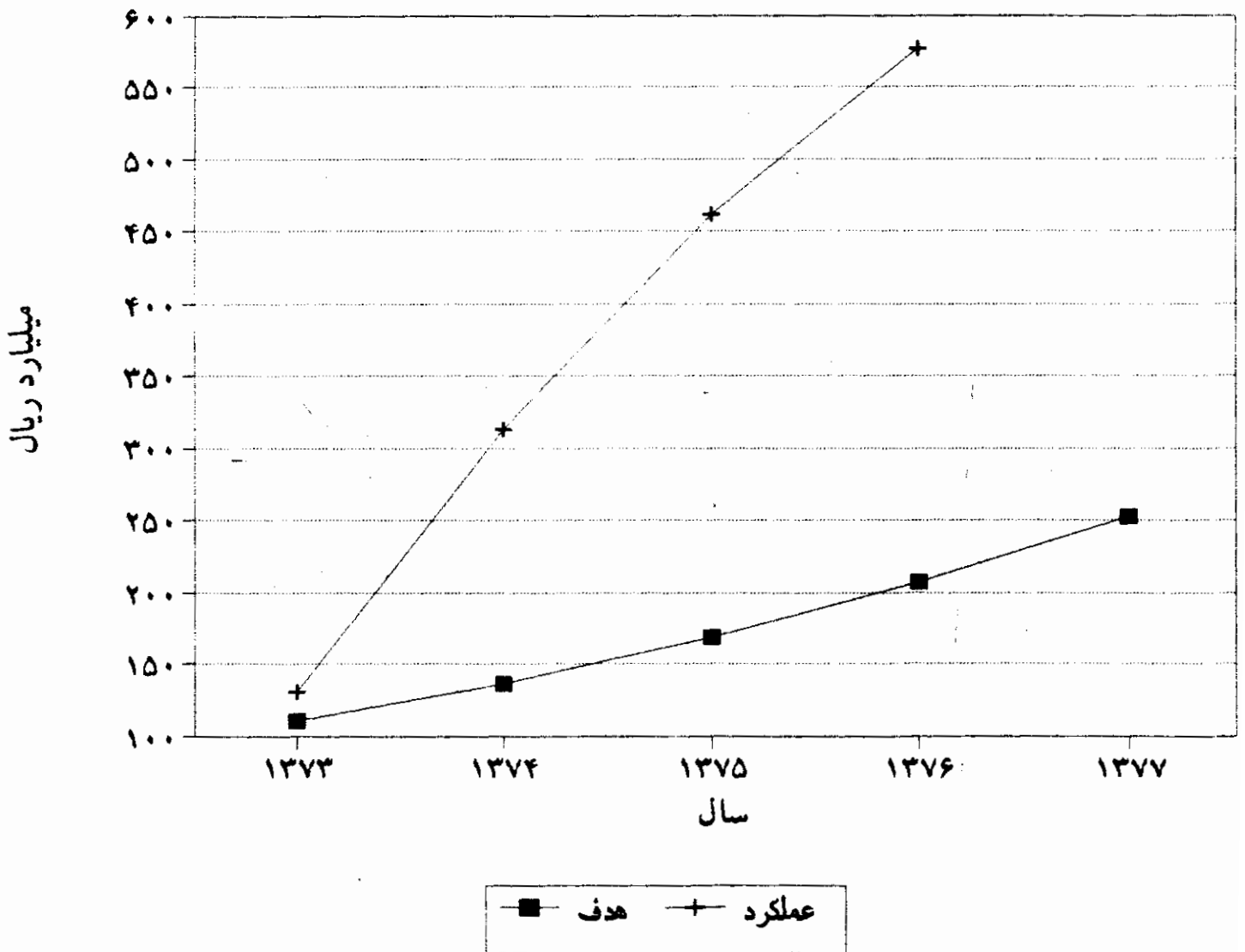
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه آتش سوزی - اولیه)

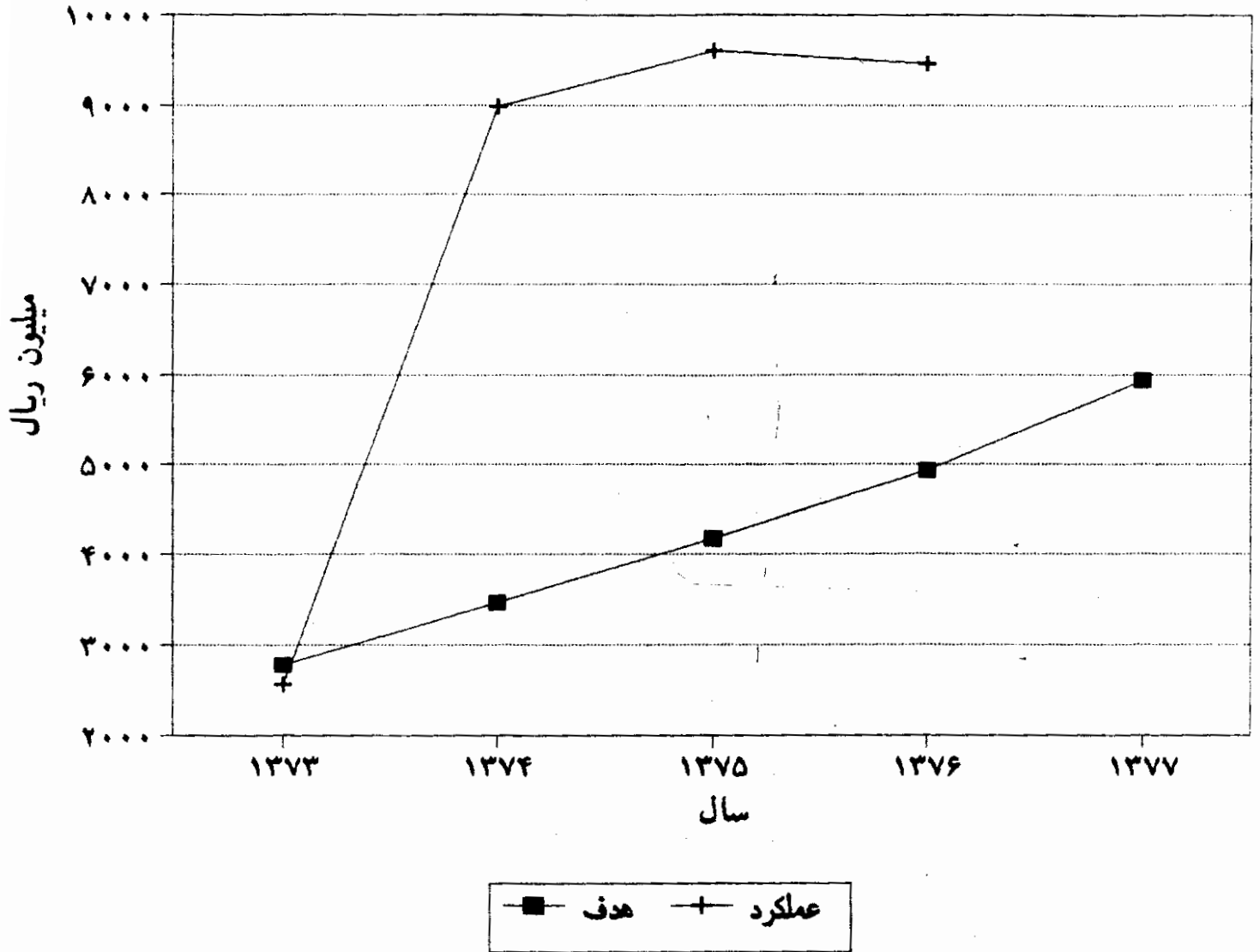
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه بازرسی - اولیه)

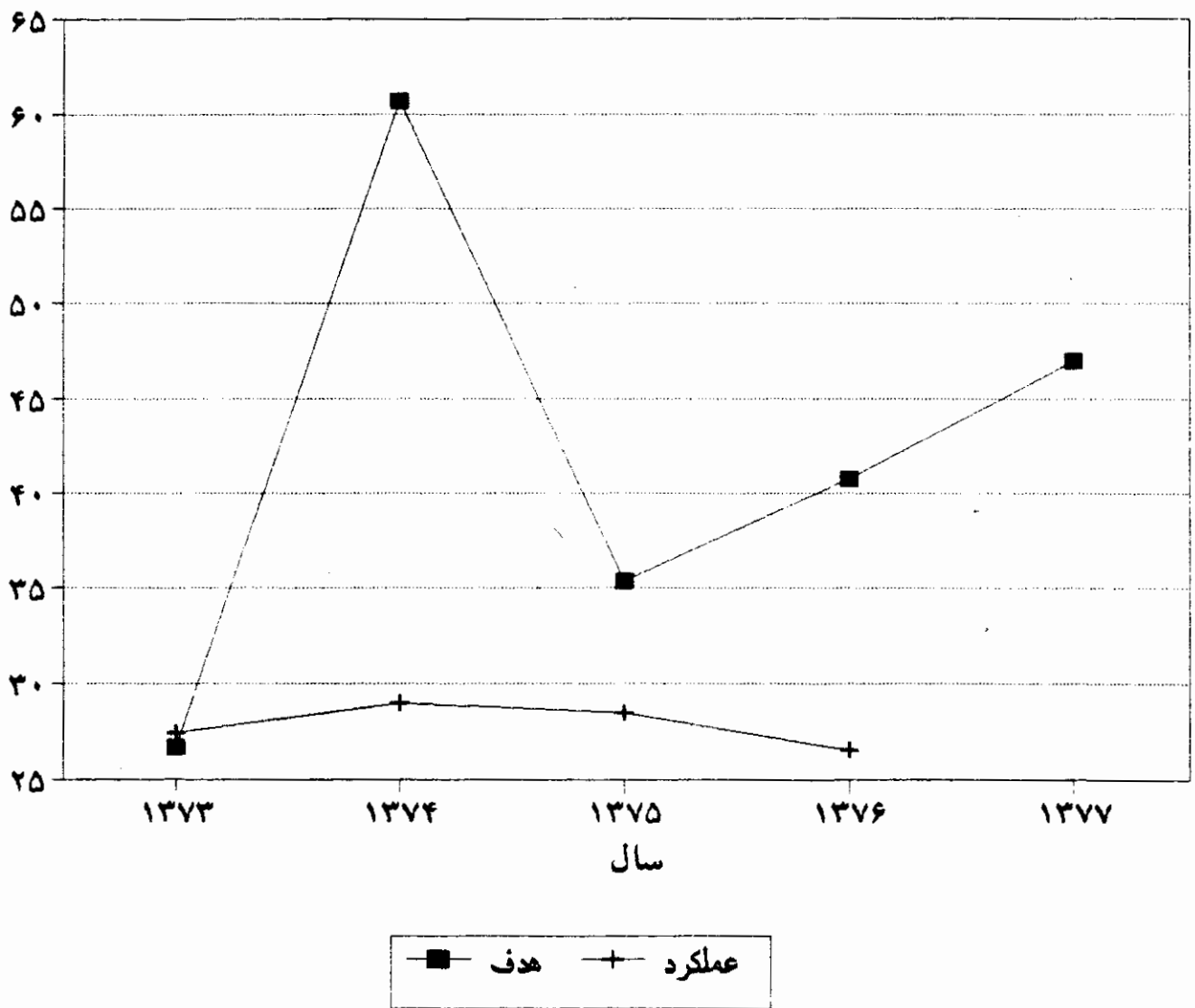
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه اتومبیل - اولیه)

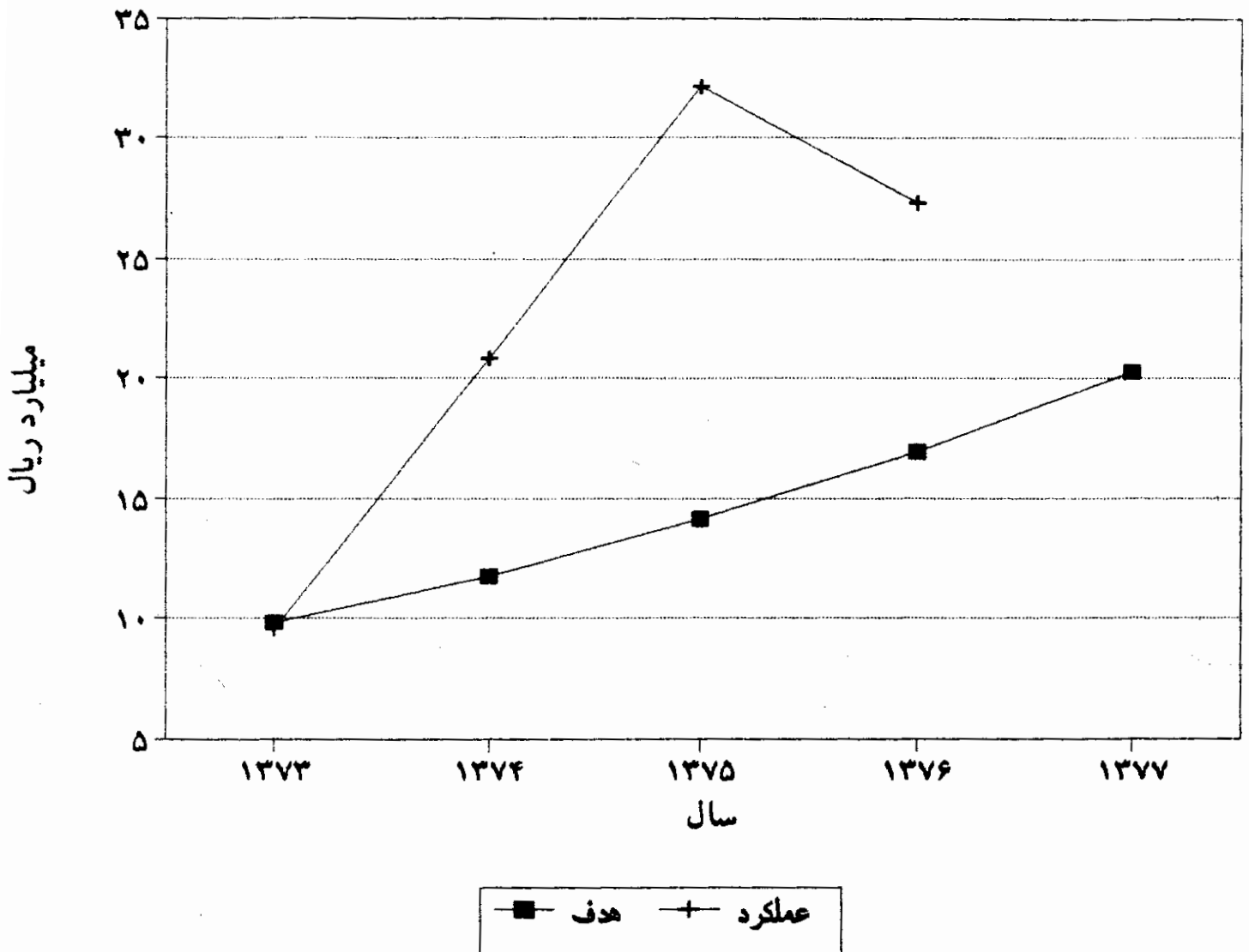
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه کشتی - اولیه)

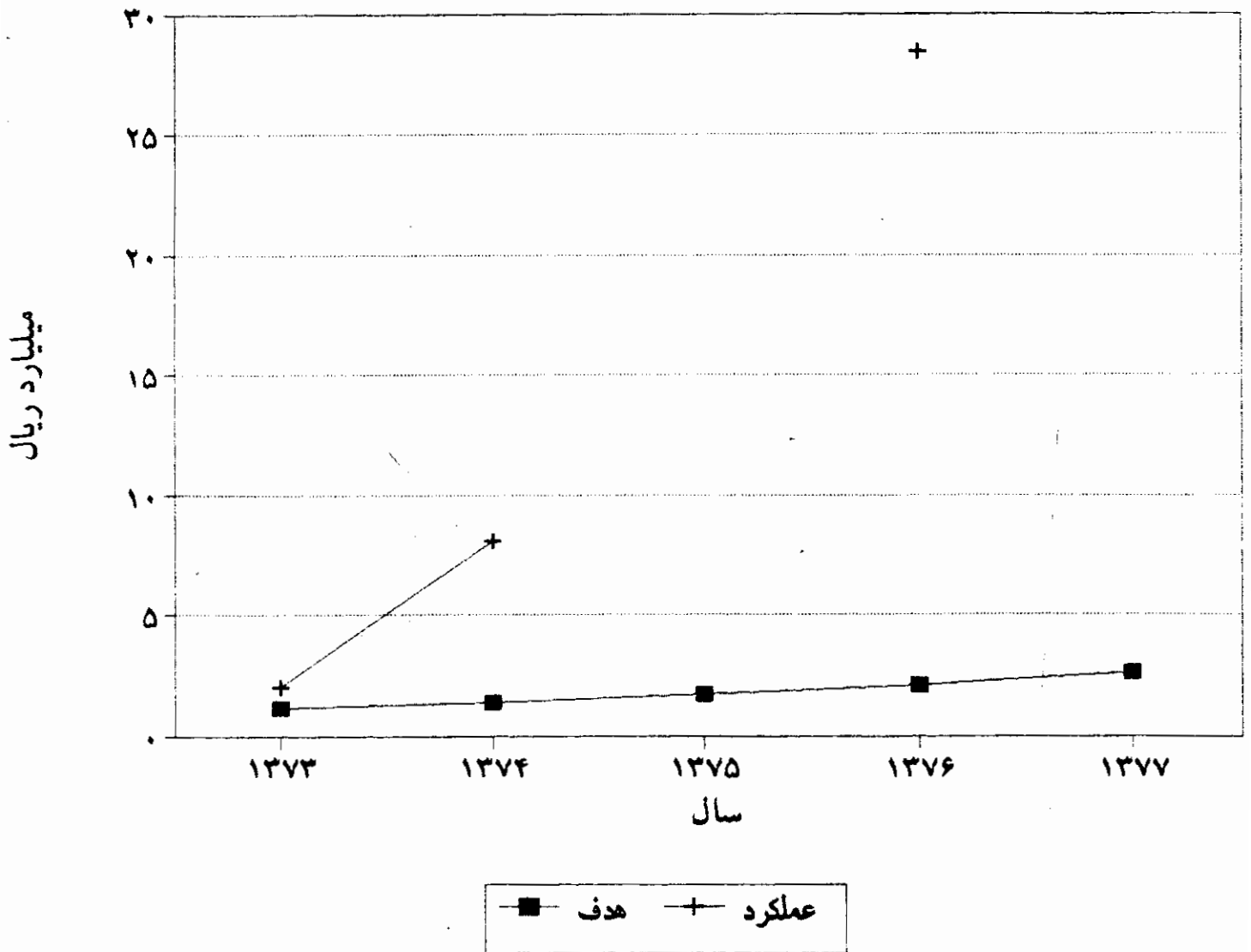
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه هواپیما - اولیه)

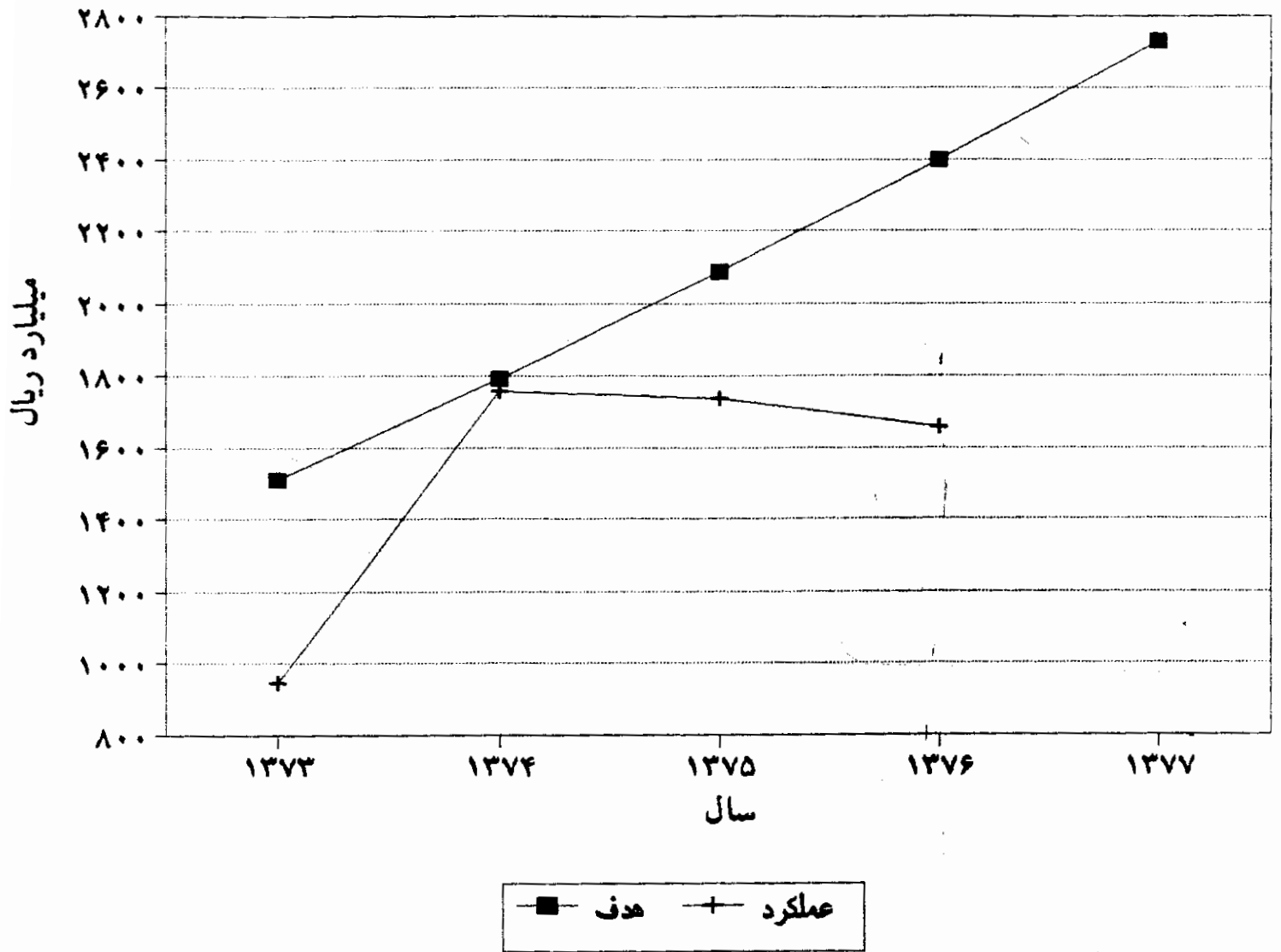
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه مهندسی - اولیه)

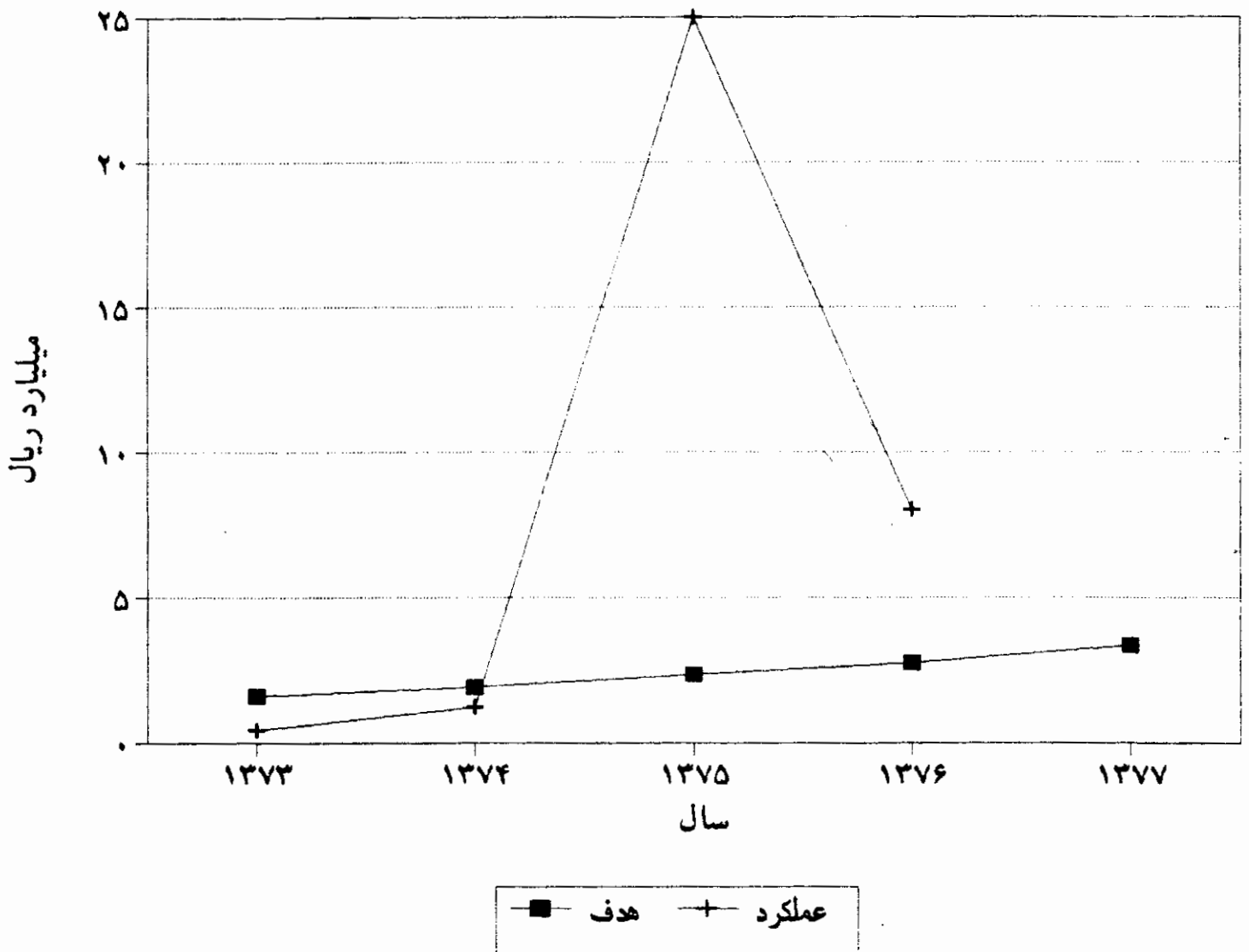
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه مسئولیت - اولیه)

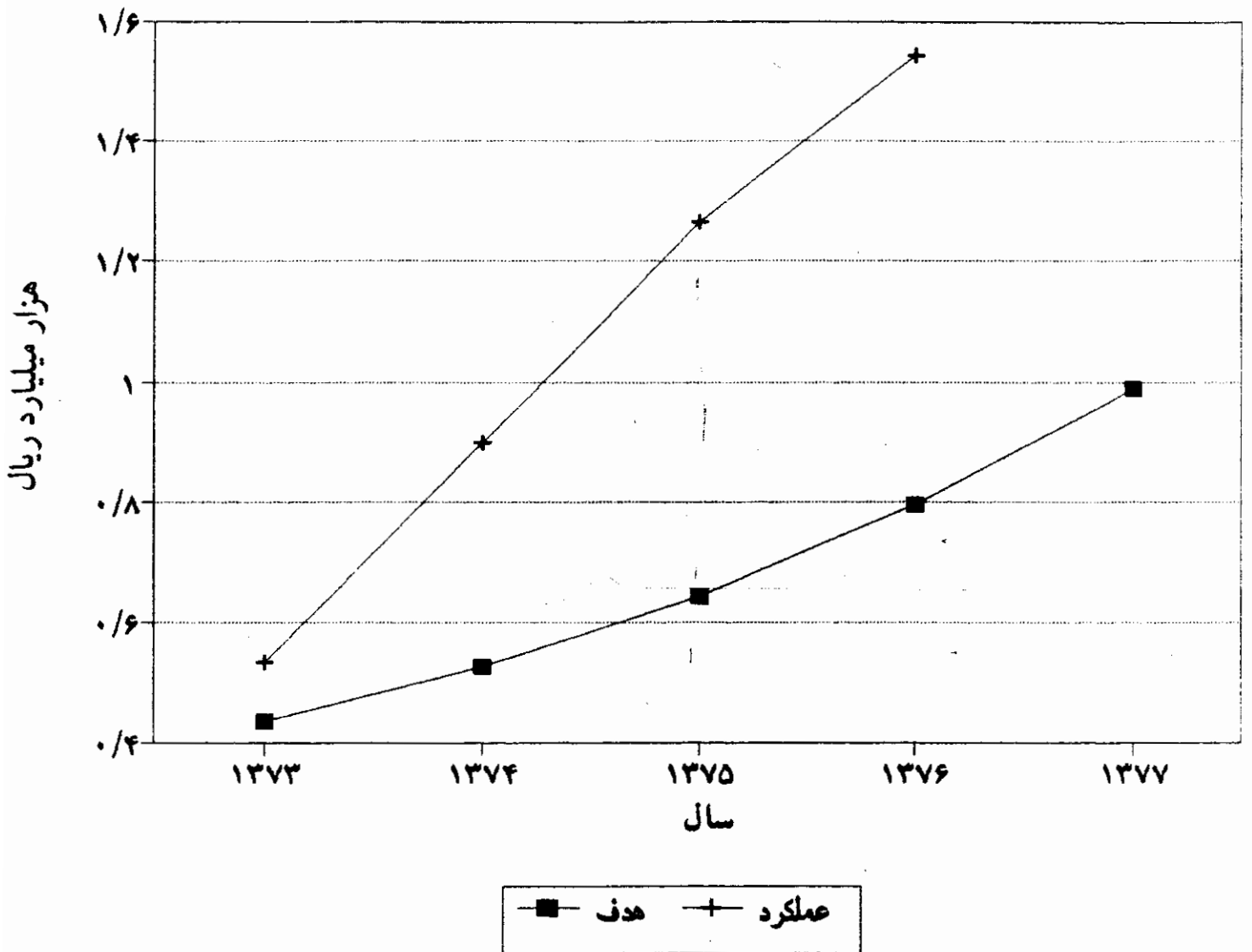
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه پول - اولیه)

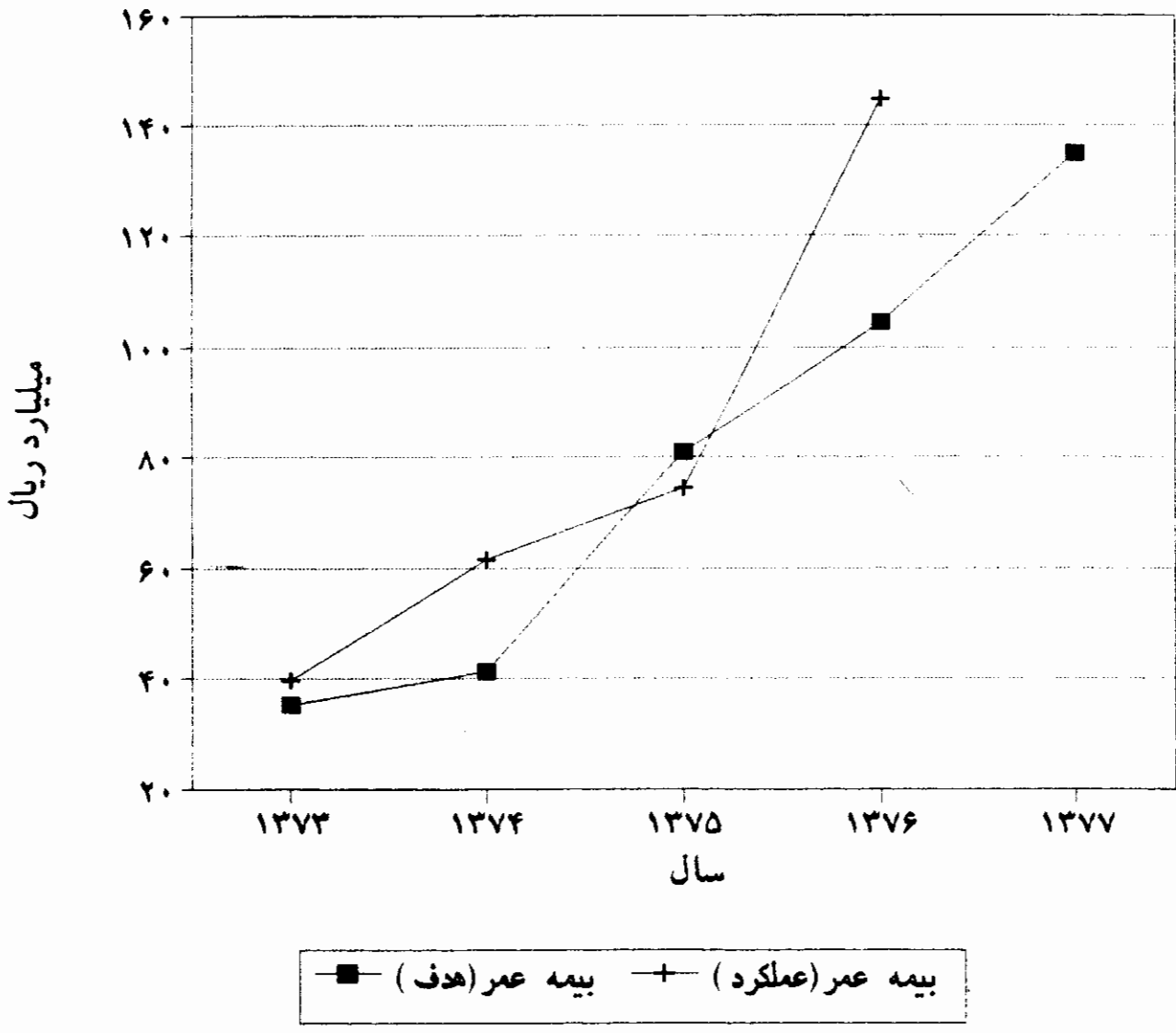
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (سایر انواع بیمه - اولیه)

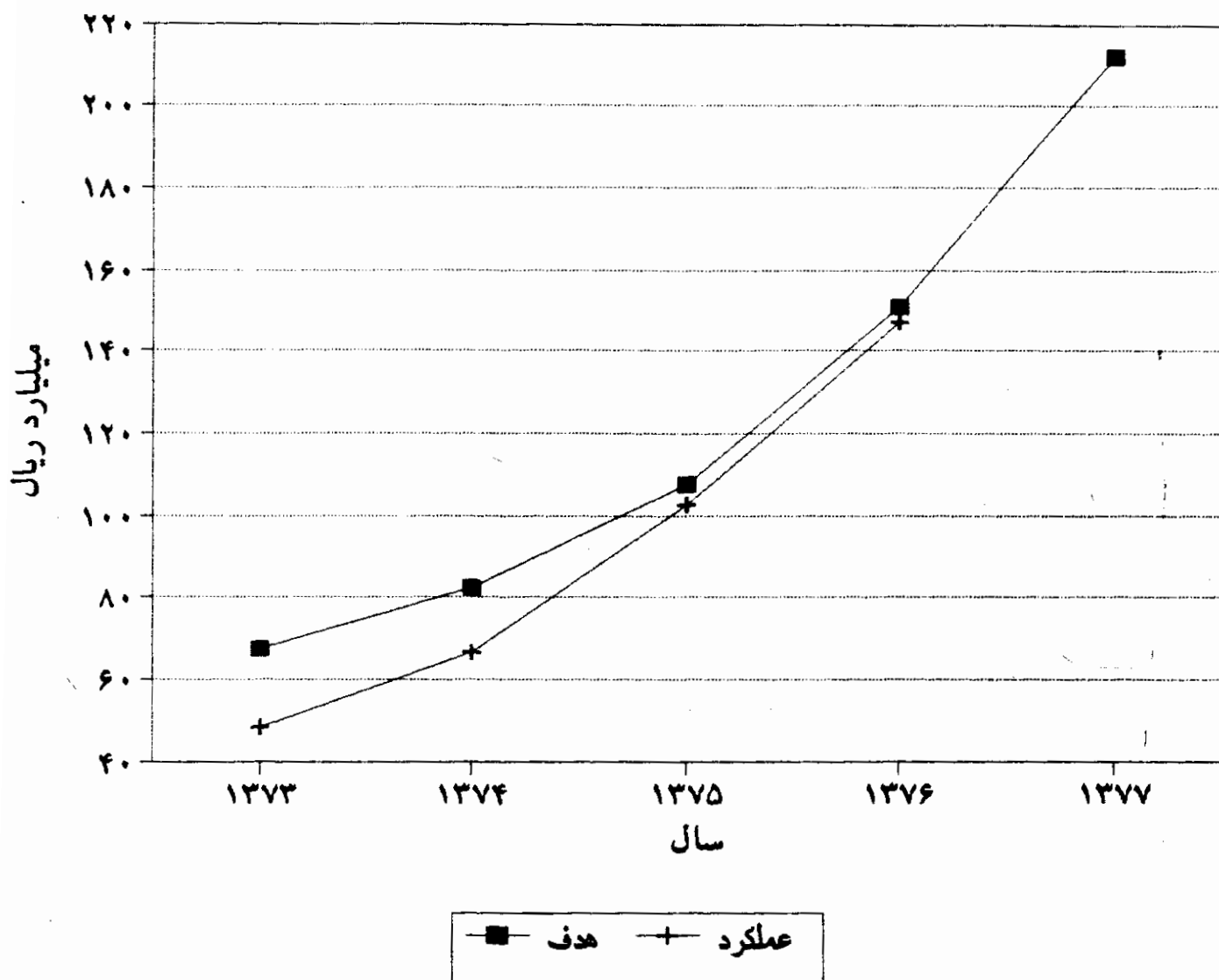
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (جمع کل - اولیه)

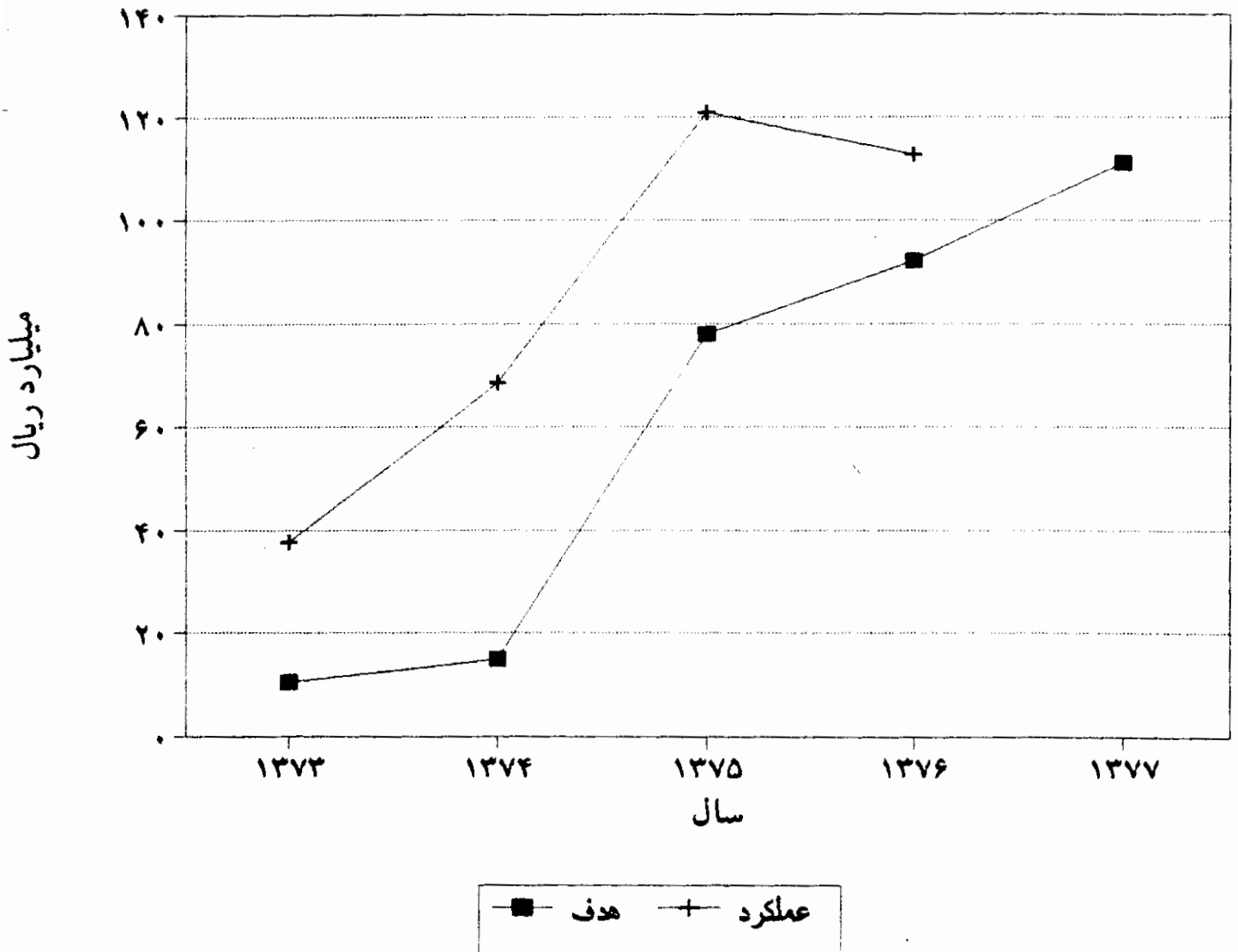
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه عمر-تجدید نظر شده)

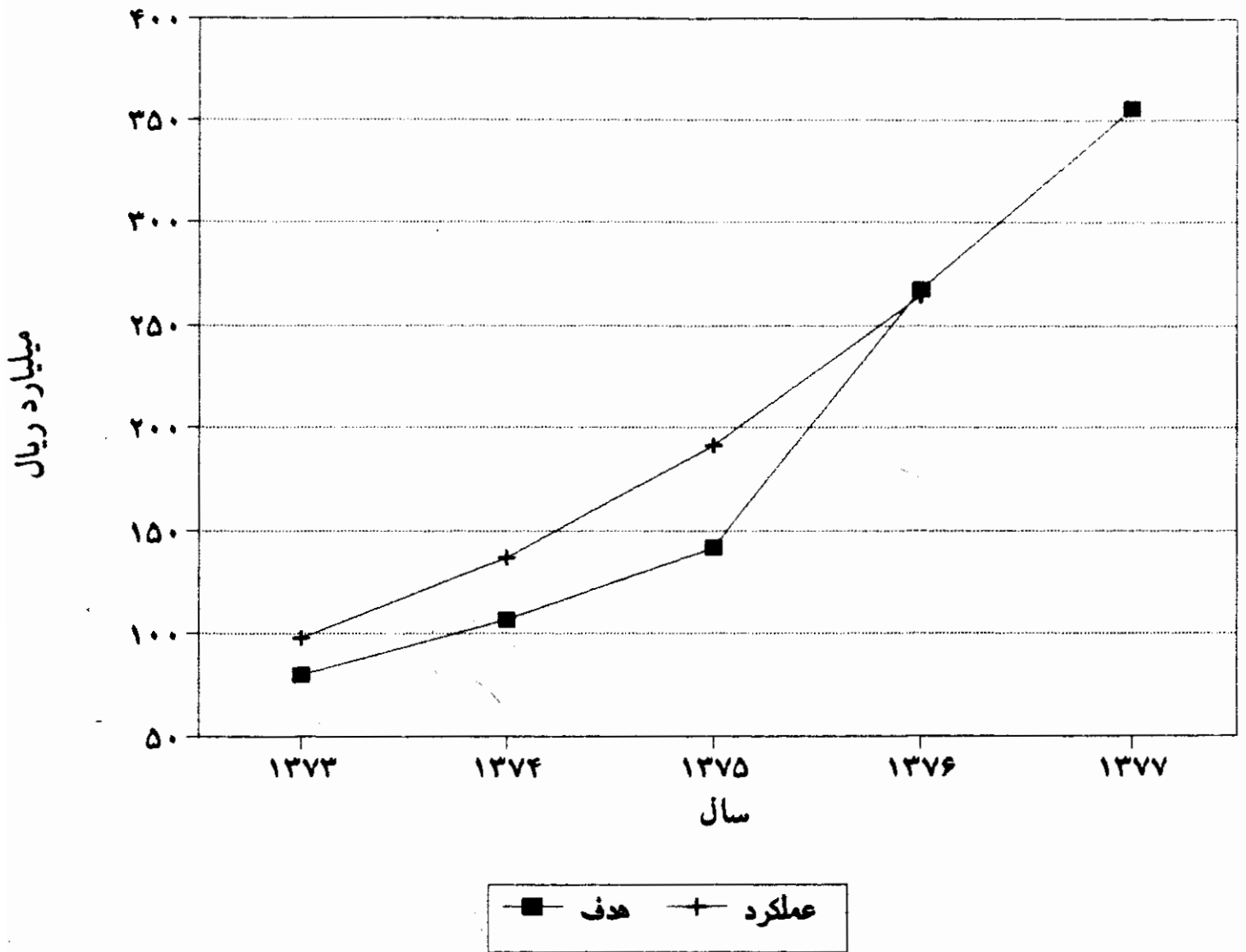
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه حوادث - تجدید نظر شده)

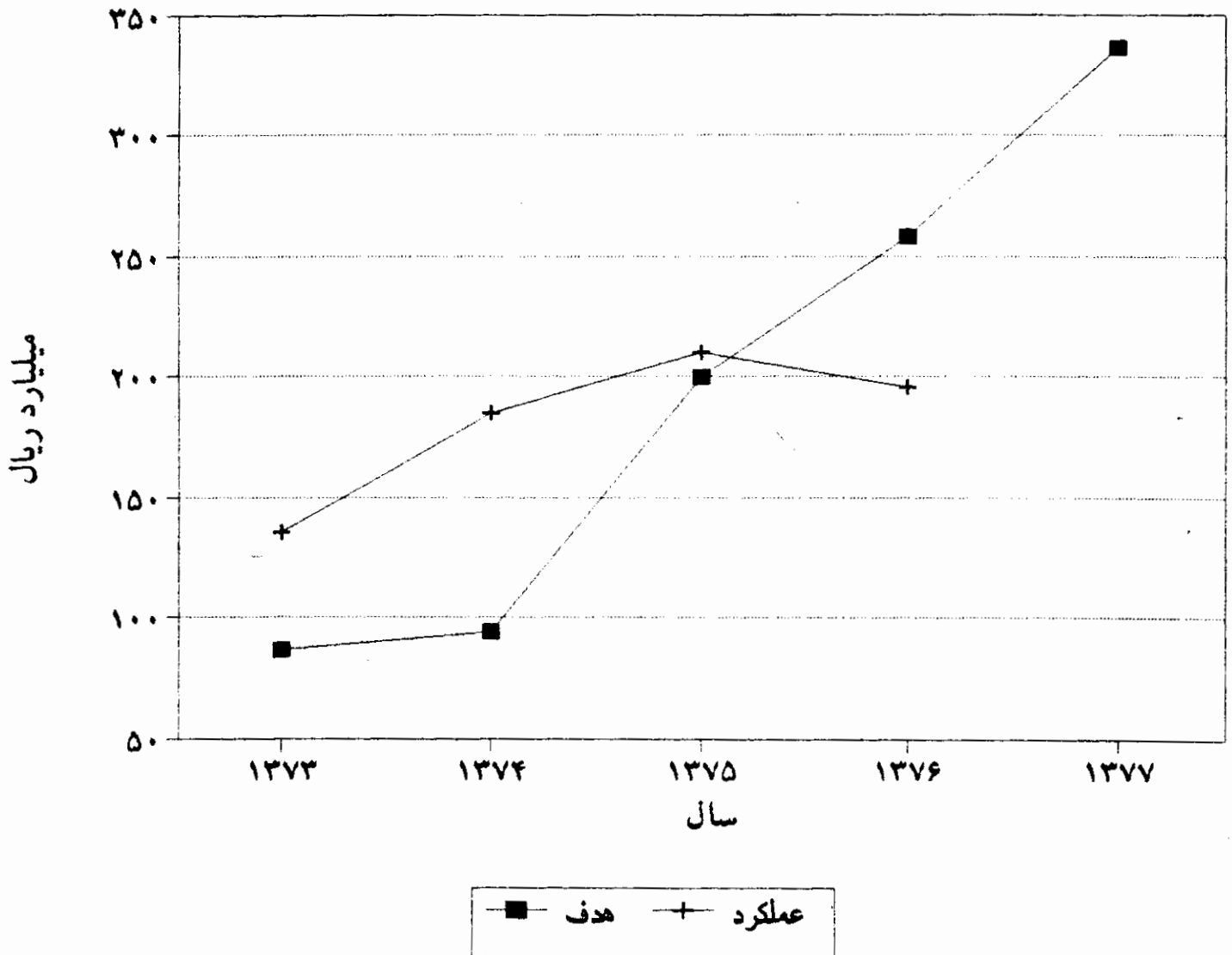
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه درمانی - تجدید نظر شده)

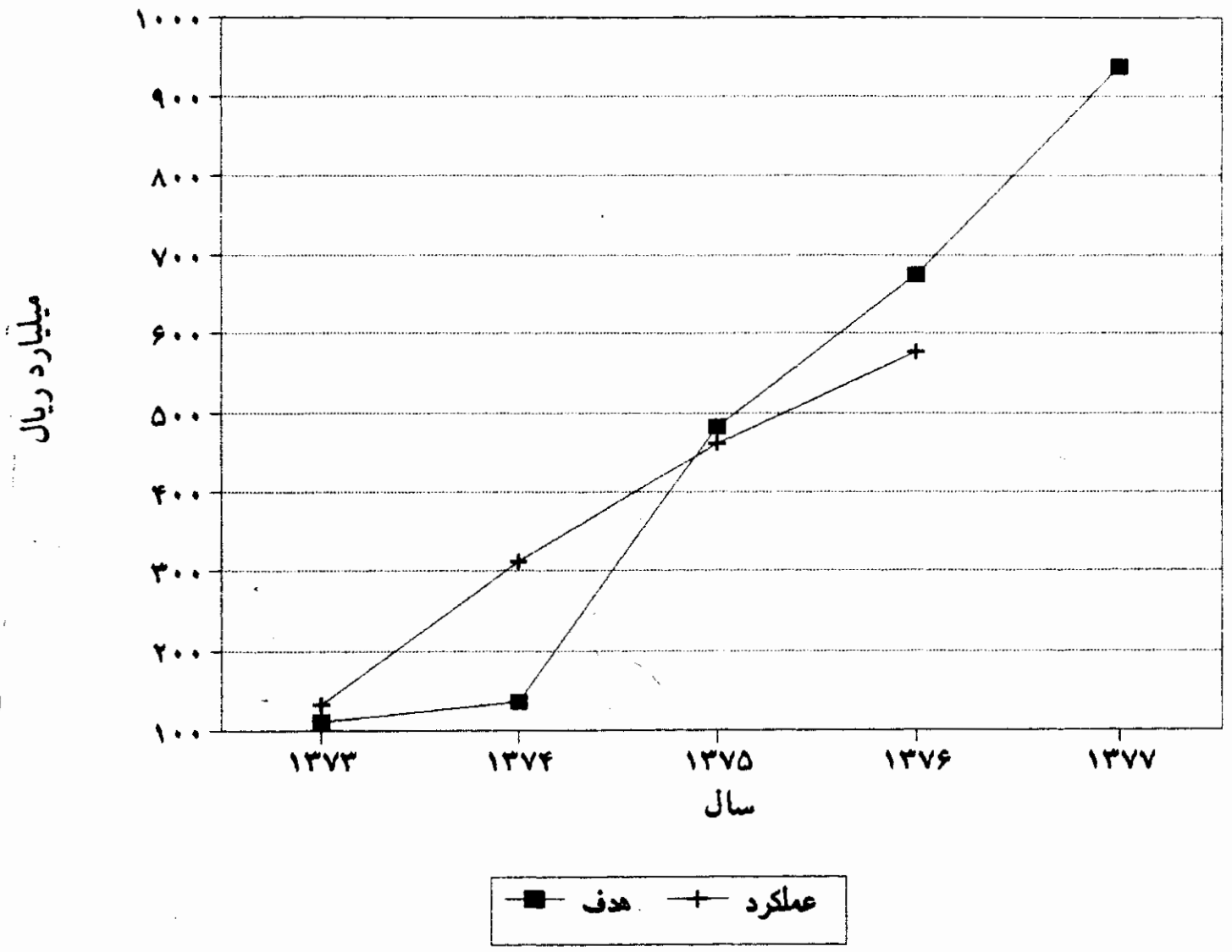
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه آتش سوزی - تجدید نظر شده)

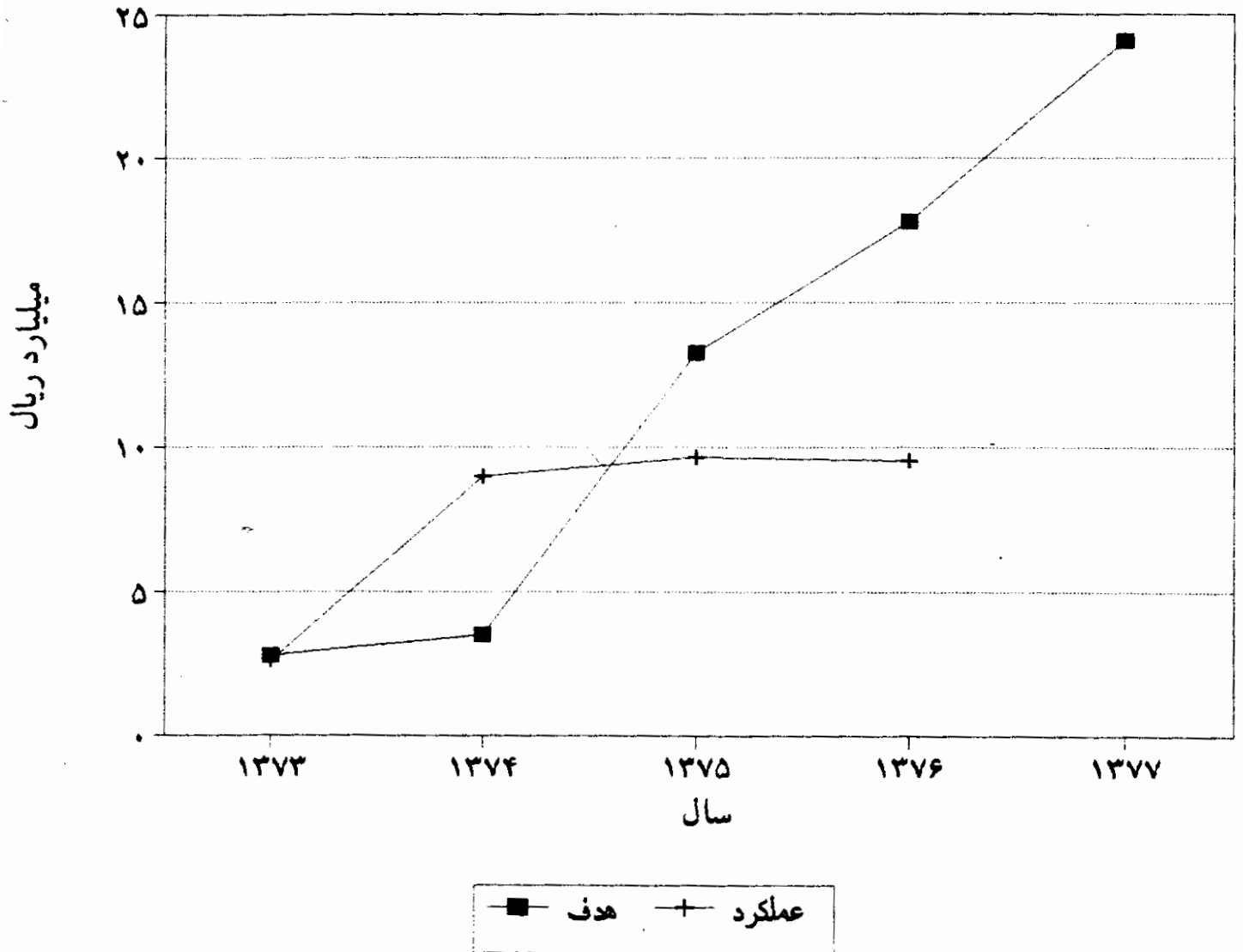
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه بازرسی - تجدید نظر شده)

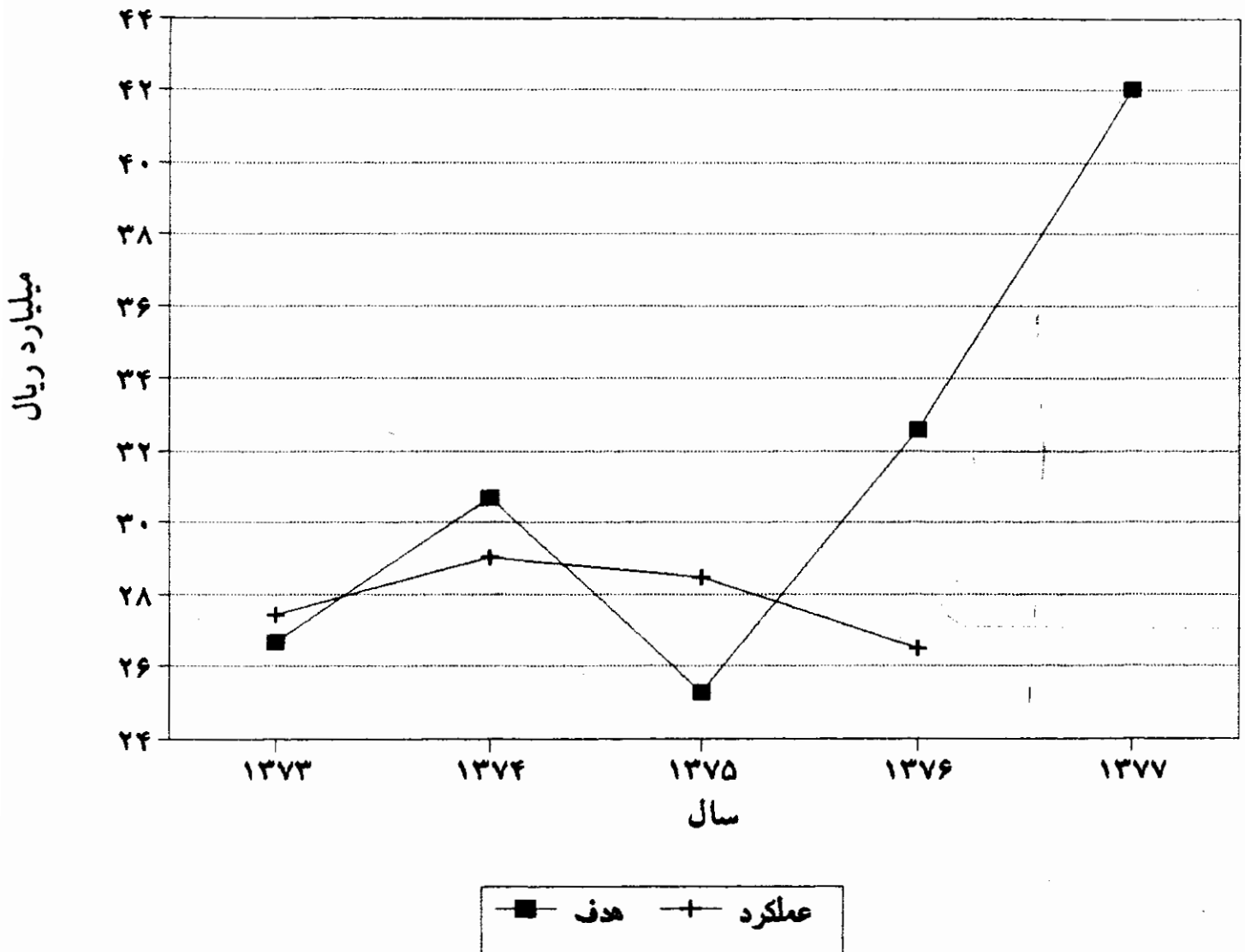
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه اتومبیل - تجدید نظر شده)

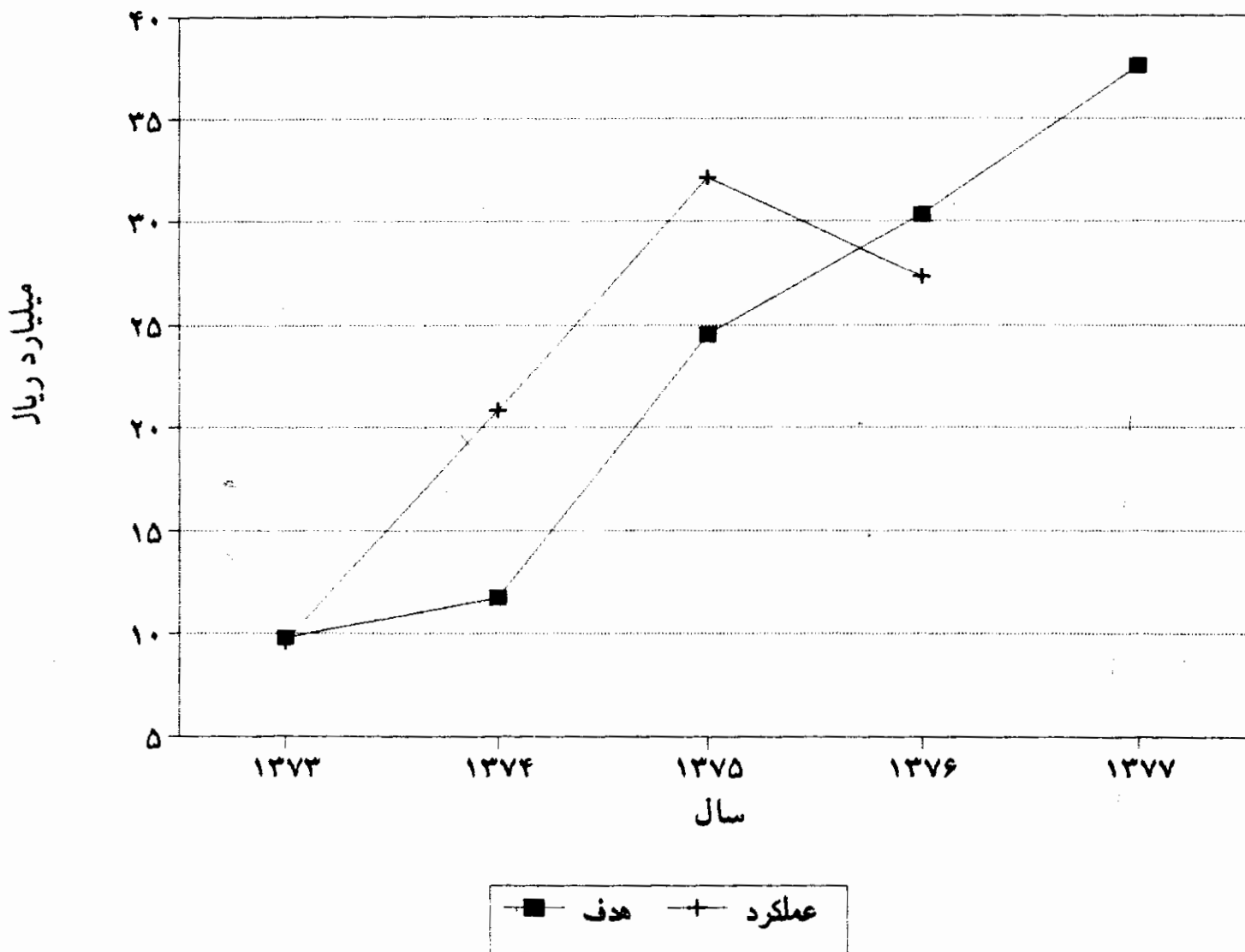
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه کشتی - تجدید نظر شده)

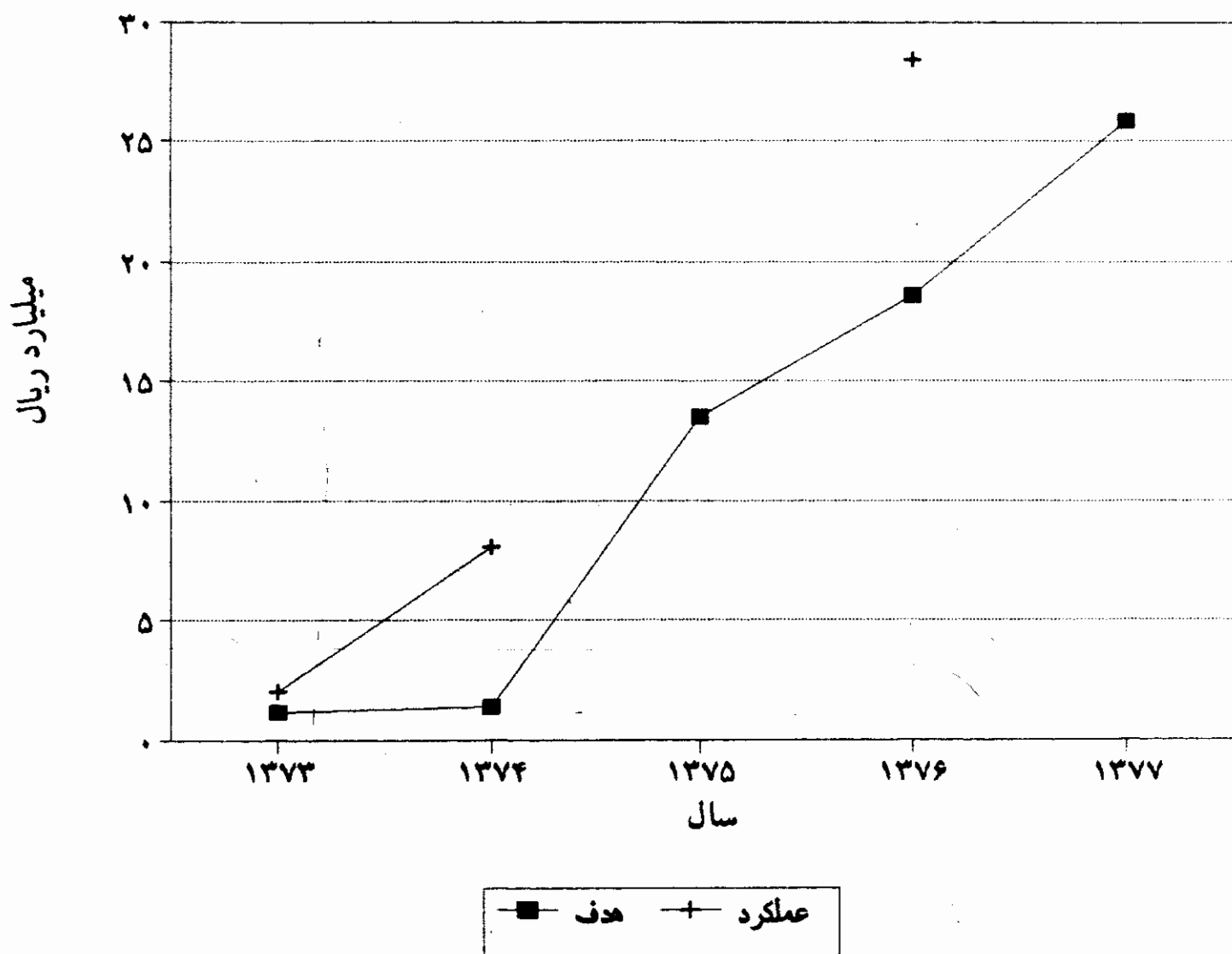
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه هواپیما - تجدید نظر شده)

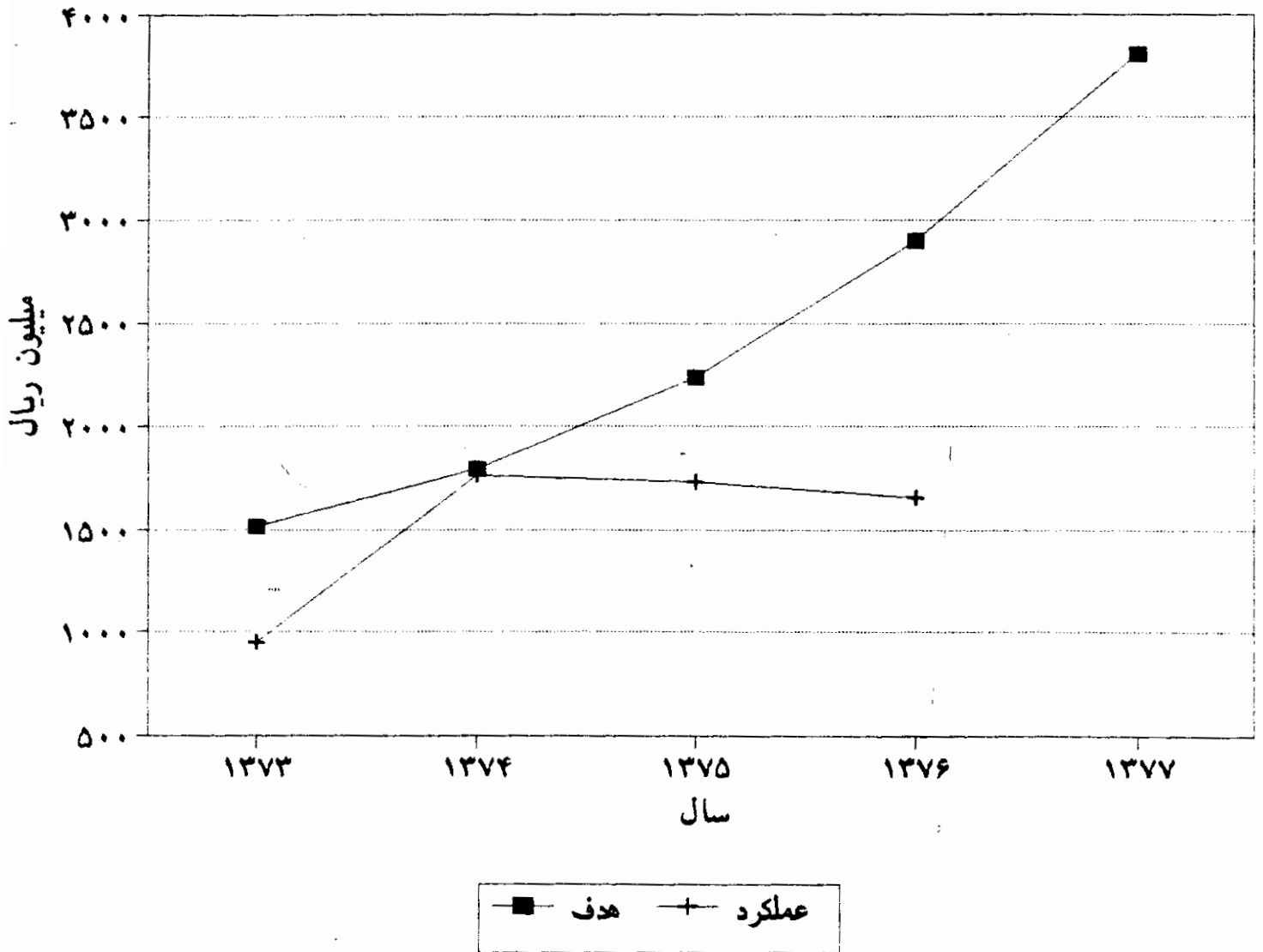
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه مهندسی - تجدید نظر شده)

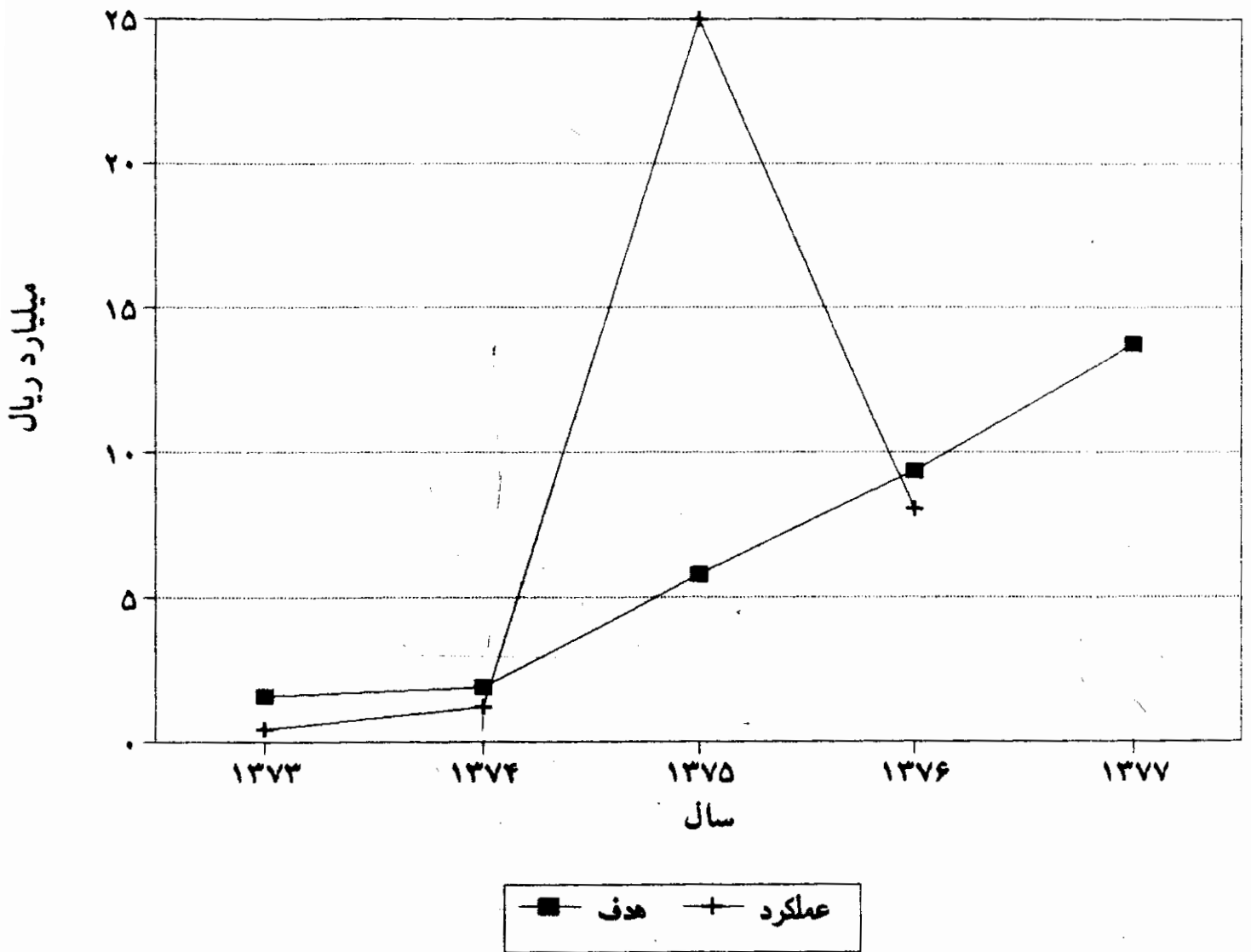
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه مسئولیت - تجدید نظر شده)

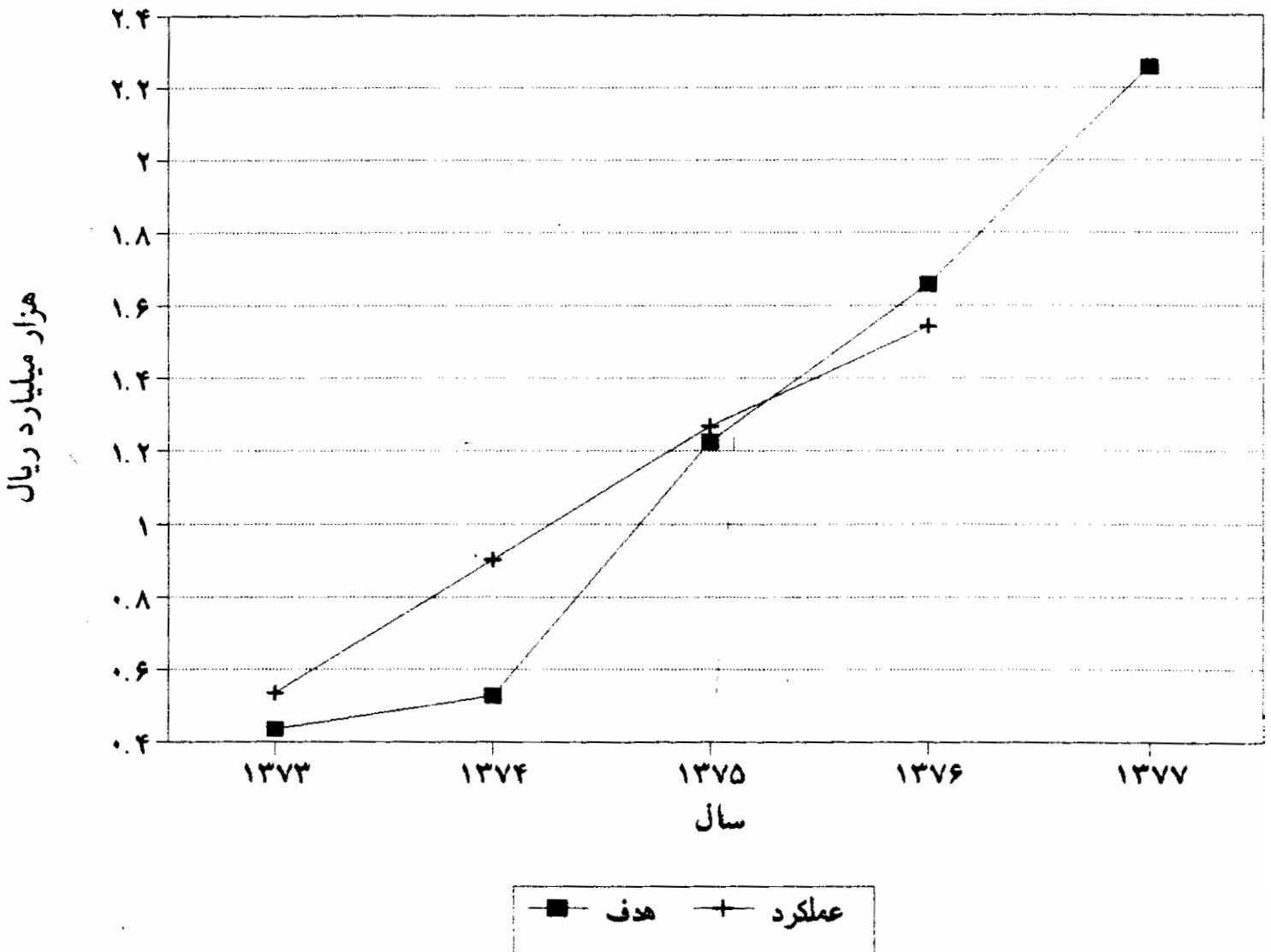
بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (بیمه پول - تجدید نظر شده)

بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (سایر انواع بیمه - تجدید نظر شده)

بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه (جمع کل - تجدید نظر شده)

جدول ۵- بررسی اهداف و عملکرد صنعت بیمه

(واحد: میلیون ریال)

۱۳۷۷		۱۳۷۶			۱۳۷۵				
عملکرد چهارماهه اول سال	هدف	نسبت تحقق عملکرد به هدف (درصد)	عملکرد	هدف	نسبت تحقق عملکرد به هدف	عملکرد	هدف		
	۱۰۶۴۶۵		—	۸۱۱۵۹		—	۶۲۴۶۵	گروهی	بیمه‌های عمر
	۲۸۵۱۱		—	۲۳۳۹۸		—	۱۸۵۰۷	انفرادی	
۶۰۸۸۸	۱۳۴۹۷۴	۱۳۸/۴۱	۱۴۴۷۱۵	۱۰۴۵۵۷	۹۱/۹۵	۷۴۴۵۱	۸۰۹۷۲	جمع کل	
	۲۰۶۶۹۴		—	۱۴۷۲۶۶		—	۱۰۵۱۴۴	گروهی	بیمه‌های حوادث
	۵۴۴۶		—	۳۵۴۴		—	۲۳۱۸	انفرادی	
۲۸۲۰۴	۲۱۲۱۴۰	۹۷/۵۵	۱۴۷۱۱۵	۱۵۰۸۱۰	۹۵/۴۲	۱۰۲۵۳۹	۱۰۷۴۶۲	جمع	
۲۸۲۰۱	۱۱۱۲۲۷	۱۲۲/۵۵	۱۱۲۸۲۳	۹۲۰۶۴	۱۵۵/۶۴	۱۲۰۹۳۰	۷۷۶۹۶	بیمه‌های درمانی	
۳۱۹۶۲	۳۵۵۷۴۰	۹۸/۷۶	۲۶۴۱۷۲	۲۶۷۴۷۶	۱۰۴/۱۹	۱۹۹۰۱۴	۱۹۱۰۰۳	بیمه‌های آتش سوزی	
	۲۶۲۰۲۲		—	۲۰۴۴۰۴		—	۱۶۰۷۴۳	وارداتی	بیمه‌های باربری
	۲۸۶۴۰		—	۲۰۵۵۸		—	۱۴۸۱۶	صادراتی	
	۴۵۱۹۷		—	۳۲۸۳۳		—	۲۳۹۴۲	حمل داخلی	
۴۸۰۳۸	۳۳۵۸۵۹	۷۵/۷۷	۱۹۵۳۴۴	۲۵۷۷۹۵	۱۰۵/۱۴	۲۰۹۷۵۷	۱۹۹۵۰۱	جمع	
۶۱۸۲۱	۳۳۲۹۴۵	۸۳/۱۷	۱۹۵۷۹۷	۲۳۵۴۱۹	۹۶/۰۱	۱۵۸۸۵۱	۱۶۵۴۵۷	بدنه	بیمه‌های اتومبیل
۱۶۳۲۹۹	۶۰۵۰۵۷	۸۶/۹۹	۳۸۰۹۵۱	۴۳۷۹۰۸	۹۵/۴۲	۳۰۲۵۳۸	۳۱۷۰۴۶	ثالث و مازاد	
۲۲۵۱۲۰	۹۳۸۰۰۲	۸۵/۶۶	۵۷۶۷۴۸	۶۷۳۳۲۷	۹۵/۶۲	۴۶۱۳۸۹	۴۸۲۵۰۳	جمع	
	۲۴۰۴۷	۵۳/۳۰	۹۴۶۴	۱۷۷۵۷	۷۲/۳۳	۹۶۰۰	۱۳۲۷۳	بیمه‌های کشتی	
	۴۲۰۳۴	۸۱/۲۰	۲۶۴۶۴	۳۲۵۹۰	۱۱۲/۶۲	۲۸۴۵۸	۲۵۲۶۸	بیمه‌های هواپیما	
	۳۷۵۷۱	۸۹/۹۵	۲۷۳۰۹	۳۰۳۵۹	۱۳۰/۹۳	۳۲۱۳۶	۲۴۵۴۵	بیمه‌های مهندسی	
	۲۵۸۲۵	۱۵۳/۰۶	۲۸۴۳۵	۱۸۵۷۷		*	۱۳۴۷۷	بیمه‌های مسئولیت	
	۳۷۹۸	۵۷/۱۹	۱۶۵۵	۲۸۹۴	۷۷/۶۹	۱۷۳۴	۲۲۳۲	بیمه‌های پول	
	۱۳۷۶۶	۸۵/۴۶	۷۹۹۳	۹۳۵۳		۲۴۹۸۷*	۵۷۸۱	سایر انواع بیمه	
۵۵۴۴۰۴	۲۲۵۴۹۸۵	۹۳/۰۴	۱۵۴۲۲۳۷	۱۶۵۷۵۵۹	۱۰۳/۳۷	۱۲۶۴۹۹۵	۱۲۲۳۷۱۳	جمع کل	

* در سال ۱۳۷۵ بیمه مسئولیت در سایر انواع بیمه طبقه‌بندی شده است.

مأخذ: بیمه مرکزی ایران، برنامه توسعه صنعت بیمه ۱۳۷۳-۱۳۷۷، مهر ۱۳۷۵، گزارش آماری بازار بیمه کشور ۱۳۷۵ و بیمه مرکزی ایران، معاونت فنی.

آمار مندرج در جدول شماره ۵ چنین نشان می‌دهد که در سال ۱۳۷۵ بازار بیمه به‌طور کلی

بیش از ۱۰۰ درصد اهداف برنامه صنعت بیمه را پوشش داده است. البته در این رابطه، بیمه‌های کشتی، پول، عمر (در سال ۱۳۷۵)، حوادث و اتومبیل کمتر از اهداف برنامه فعالیت کرده‌اند. در زمینه عدم تحقق بیمه‌های اجباری مطابق برنامه تعیین شده می‌باید متذکر شد که احتمالاً کشش بازار با توجه به عملکرد به نسبت موفق طی دو سال آغاز برنامه، بیش از حد اندازه‌گیری و ارزش‌گذاری انجام شده است. گرچه در زمینه بیمه حوادث، پول و کشتی (فقط در سال ۱۳۷۳)، عملکرد ثبت شده کمتر از میزان هدف مندرج در برنامه توسعه بیمه می‌باشد. به عبارتی یا مشکلات اجرایی در این زمینه وجود دارد یا آن که کشش بازار فراتر از توان واقعی آن تخمین زده شده است. البته در این رابطه عدم وجود تبلیغات صحیح جهت بازاریابی خدمات متنوع و قابل ارائه توسط صنعت بیمه نباید فراموش شود. برای مثال در اجتماع کنونی کمتر فردی یافت می‌شود که با انواع بیمه‌های اتومبیل و آتش سوزی آشنایی نداشته باشد، اما در زمینه بیمه مسئولیت، پول و... ذهنیت چندانی وجود ندارد در حالی که به نظر می‌رسد پتانسیل بازار جهت ارائه تقاضا برای آنها، با توجه به تعریفی که از این‌گونه بیمه‌ها می‌شود، بسیار فراتر از سهم کنونی مقرر شده برای هر کدام از بیمه‌های مورد اشاره باید باشد. از سوی دیگر در زمینه بیمه عمر لازم به اشاره است که بیمه‌های زندگی می‌توانند نقش مهمی در سطح رفاه جامعه ایفا نمایند. لذا سهم این نوع بیمه‌ها در بازار بیمه هر کشور شاخص مناسبی برای اندازه‌گیری میزان نفوذ صنعت بیمه در زندگی عامه مردم و تأثیر رفاهی آن است. بیمه زندگی یکی از متنوع‌ترین رشته بین رشته‌های بیمه‌ای قلمداد می‌شود و این نوع بیمه، اطمینان خاطر نسبت به تأمین زندگی بیمه‌گذار و وابستگان او در آینده نامطمئن را فراهم می‌سازد. لذا پیش‌بینی استقبال از این نوع بیمه دور از ذهن نیست. اما توجه به آمار عملکرد ارائه شده معلوم می‌سازد که در این نوع بیمه نیز روند یکسانی حفظ نشده است و برای سال‌های ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶ به ترتیب نسبت تحقق عملکرد به هدف معادل ۱۱۲/۲۳، ۱۴۹/۱۴، ۹۱/۹۵ و در نهایت ۱۳۸/۴۱ درصد بوده است. البته همان‌گونه که قبلاً نیز ذکر آن رفت، در رابطه با عملکرد و روند طی شده در صنعت بیمه فاکتورهای تأثیرگذار متفاوت درون‌زا و برون‌زایی وجود دارند که هر کدام به صورت مستقل می‌توانند عملکرد این صنعت را به شدت متأثر از خود سازند. در راستای فعالیت صنعت بیمه در رشته بیمه عمر، عوامل برون‌زای فرهنگی - اقتصادی نقش اساسی دارند. البته این بدان شرط است که افراد جامعه به صورت آگاهانه با این رشته خدماتی صنعت بیمه برخورد نمایند و مطلع باشند که بیمه زندگی در رابطه با عدم اطمینان ناشی از حوادث غیرمنتظره و تغییر شرایط اقتصادی جامعه به طوری که توان اقتصادی و درآمدی خانوار نتواند پاسخگوی انتظارات یک زندگی

مطلوب و مورد انتظار را داشته باشد، دست یاری به فرد بیمه شده می‌دهد. از سوی دیگر از جمله فاکتورهای درون‌زایی که به رشد و اعتلای این رشته از انواع بیمه می‌تواند کمک کند، میزان خسارات پرداختی و زمان پرداخت خسارت است که خود مثبت‌ترین و بزرگ‌ترین تبلیغ برای این نوع بیمه می‌باشد.

در این مکان اشاره به یک نکته در مورد فراتر از برنامه عمل کردن صنعت بیمه ضروری است، زیرا همچنانکه عدم دسترسی به اهداف برنامه‌ها، برنامه‌ریز را به علل عدم امکان حصول برنامه‌ها باید متوجه سازد؛ فراتر از برنامه عمل کردن نیز خود به مفهوم بی‌برنامگی یا تخمین ناصحیح برنامه‌ریز از امکانات موجود و فضای آینده می‌باشد. به عبارتی عملکرد فراتر از برنامه طی سه سال اول اجرای برنامه صنعت بیمه و سپس پوشش ۹۳ درصد از اهداف برنامه در سال ۱۳۷۶ به مفهوم عدم شناخت صحیح برنامه‌ریز از امکانات، توانایی‌ها، ابزارهای موجود یا ابزارهای جدید این صنعت در کنار عدم تخمین صحیح فاکتورهای خارجی تأثیرگذار بر این صنعت می‌باشد.

از دیگر مقولاتی که در اهداف کمی برنامه بیمه مورد اشاره واقع شده بود، افزایش سهم بیمه‌های اختیاری از ۳۰ درصد در سال ۱۳۷۲ به ۵۰ درصد در سال ۱۳۷۷ می‌باشد. قبل از بررسی عملکرد صنعت بیمه کشور در این رابطه می‌یابد طبقه بندی بیمه اختیاری و اجباری توجه کافی مبذول نمود. بر اساس قانون بیمه اجباری مصوب دی ماه سال ۱۳۴۷، بیمه اجباری (مسئولیت مدنی) به کلیه دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی و... قطارهای راه آهن اعم از این که متعلق به اشخاص حقیقی یا حقوقی باشند، تعلق می‌گیرد و از نظر ماهیت خسارت پرداختی بر خلاف سایر انواع بیمه، به شخص ثالث یا به عبارتی به فردی به غیر از بیمه گزار تأدیه می‌گردد. اما از آنچه که در بخش نگاهی به موقعیت بیمه‌ای کشور، کشور از طریق مقایسه شاخص‌های اقتصادی ذکر شده، استنباط می‌شود؛ منظور از بیمه‌های اجباری رشته‌های بیمه‌ای باربری، آتش سوزی، اتومبیل و عمر، گروهی است. چنانچه به ماهیت این گروه از بیمه‌ها توجه شود، در این صورت می‌باید رشته‌های بیمه‌ای حوادث و درمانی را نیز بیمه اجباری به شمار آورد. با چنین پیش فرضی، جدول شماره ۶ را به عنوان رشته‌های بیمه اجباری قابل تنظیم است ارقام جدول نشانگر سهم قابل توجه این نوع طبقه بندی بیمه‌ای از کل حق بیمه پرداختی صنعت بیمه کشور است. در این نوع نگرش به عملکرد صنعت بیمه معلوم می‌شود که این بخش آنچنان که باید موفق عمل نکرده است و هنوز هم سهم عمده‌ای از حق بیمه پرداختی در رابطه با الزامات قانونی تحقق یافته است و نه بر اساس نیاز درونی آحاد جامعه یا کارگزاران اقتصادی.

به عبارتی با توجه به این بعد از قضیه می توان به فقر فرهنگی آشنایی به صنعت بیمه پی برد. به دیگر سخن صنعت بیمه نتوانسته است جایگاه خود را به عنوان حلقه واسط بین صنعت و تجارت و تسهیل کننده امور مالی تجاری و صنعتی و به عنوان یک نیاز درونی برای احراز از خسارت های احتمالی و ایجاد تأمین برای آینده بیابد.

جدول شماره ۶- سهم حق بیمه صادره رشته های مختلف بیمه های اجباری

(واحد: درصد)

از کل حق بیمه صادره

سال	باربری (۱)	آتش سوزی (۲)	اتومبیل (۳)	عمر گروهی (۴)	جمع موارد ۴,۳,۲,۱	حوادث (۵)	درمانی (۶)	جمع کل (۶,۵,۴,۳,۲,۱)
۱۳۷۲	۲۶/۰۶	۱۶/۶۳	۱۳/۴۶	۴/۶۷	۶۰/۸۲	۸/۸۵	۱/۷۱	۷۱/۳۸
۱۳۷۳	۲۰/۱۳	۱۹/۰۴	۱۳/۳۹	۶/۲۷	۵۸/۸۳	۹/۳۲	۴/۱۲	۷۲/۲۷
۱۳۷۴	۲۶/۳۸	۱۵/۵۷	۲۱/۳۸	۵/۴۱	۶۸/۷۴	۸/۶	۷/۹	۸۵/۲۴
۱۳۷۵	۱۶/۶	۱۵/۷	۲۳/۹	۴/۷۲*	۶۰/۹۲	۸/۱۱	۹/۵۶	۷۸/۵۹
۱۳۷۶	۱۲/۶۷	۱۷/۱۳	۲۴/۷	۷/۵*	۶۲	۹/۵۴	۷/۳۲	۷۸/۸۶

* بیمه عمر گروهی بر اساس سیستم بیمه عمر گروهی از کل بیمه عمر در سال ۱۳۷۴ که معادل ۸۰ درصد بوده است تخمین زده شده است.

مأخذ: مأخذ جداول ۱ الی ۵

مقایسه حق بیمه صادره و خسارت پرداختی

بررسی های انجام پذیرفته نشان می دهد که طی دوران مورد نظر، صنعت بیمه رشد واقعی داشته و به طور نسبی اهداف برنامه منظور شده برای خود را پوشش داده و در پاره ای موارد فراتر از حد مورد اشاره عمل کرده است. اما در مقام مقایسه با جایگاه واقعی که در سطح اقتصاد کشور می باید به دست آورد (منظور ارقام ناچیز حق بیمه به تولید ناخالص داخلی حق بیمه سرانه است) راه بس طولانی در پیش دارد. از جمله مهم ترین عواملی که علت سهم ناچیز بیمه در اقتصاد کشور به شمار می آید، عدم وجود فرهنگ بیمه ای در کشور و عدم اطمینان جامعه بیمه است. در راستای شناسایی و الزام استفاده از ابزار بیمه و به منظور ایجاد پوشش و شبکه های تأمین خسارات احتمالی و در نتیجه برقراری حس اعتماد و اطمینان به صنعت بیمه و شناخت خدمات قابل ارائه از این صنعت در کنار گسترش تبلیغات، اقدام به موقع شرکت های درگیر با این صنعت در مقابل بیمه گذاران و نیز پرداخت به هنگام و کافی خسارت در موقع ضرورت است. به جهت دستیابی به وضعیت صنعت بیمه در رابطه با ایفای تعهدات و بازتاب عملکرد این صنعت به جهت ارائه خدمات، ارقام خسارت پرداختی و معوق دوره و نیز حق بیمه عاید شده در جدول شماره ۷ آورده شده است. قبل از ادامه بحث ارائه

توضیحاتی در رابطه با مؤلفه‌های انتخاب شده لازم به نظر می‌رسد. حق بیمه عاید شده نشان می‌دهد که چه مبلغی از حق بیمه‌های صادره به علت انقضای بیمه نامه‌ها، نصیب شرکت بیمه شده است. به عبارت بهتر شرکت‌های بیمه در آخر هر سال مجبورند برای بیمه نامه‌هایی که در طول سال آینده هم اعتبار دارند، ذخیره‌ای در نظر گیرند تا چنانچه خسارتی رخ داد، قادر به ایفای تعهدات خود باشند. این ذخیره از حق بیمه‌های سال مزبور کسر شده و به حق بیمه‌های سال بعد افزوده خواهد شد. بنابراین در پایان هر سال تفاضل ذخیره حق بیمه ابتدا و انتهای سال با حق بیمه‌های صادره جمع (جبری) می‌شود تا شرکت بیمه بداند در این سال چه مقدار از حق بیمه‌های صادره به واقع نصیب یا عاید او شده است. بدین صورت شرکت بیمه در محاسبه ضریب خسارت که یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های کارکرد شرکت بیمه در زمینه سودآوری یا زیان شرکت است به رقم واقعی تری دست یابد. از سوی دیگر شرکت‌های بیمه اغلب در پایان دوره مالی موفق به بررسی یا پرداخت همه خسارت‌هایی که به آنها گزارش شده نمی‌گردند. در نتیجه رقم خسارت‌های پرداخت شده، همه خسارت‌هایی را که در آن سال بر عهده شرکت قرار گرفته‌اند نشان نمی‌دهد. زیرا بخشی از خسارت‌های هر سال به دلیل نبود فرصت لازم برای کارشناسی و تعیین میزان خسارت قابل پرداخت، در سال بعد پرداخت خواهد شد. به همین دلیل شرکت‌ها برای پرداخت این گونه خسارت‌ها، ذخیره‌ای به عنوان ذخیره خسارات معوق داری می‌کنند که به سال بعد منتقل می‌شود، اما مربوط به خسارت‌های سال مالی تحت بررسی است. با این توضیح، خسارت‌های واقع شده با مجموع خسارت‌های پرداختی و ذخیره سازی خسارات معوق هر سال برابر است که باید ذخیره خسارات سال قبل را که به این سال انتقال یافته از آن کسر کرد. چنین عملیاتی به ارائه تصویر روشن تری از خسارات

واقع شده در یک سال کمک می‌کند. انجام محاسبات فوق به جهت محاسبه دقیق و واقع ضریب خسارت به عنوان شاخص‌ترین نماد عملکرد یک شرکت بیمه می‌باشد. ضریب خسارت عبارت از نسبت خسارات واقع شده به حق بیمه عاید شده است. به دیگر سخن این ضریب نشان می‌دهد که چند درصد از حق بیمه‌های

صادر شده صرف پرداخت خسارت شده است، و از جمله مؤلفه‌هایی است که به صورت عملی مهم‌ترین تبلیغ برای شرکت بیمه و تجلی عینی علت فعالیت شرکت‌های بیمه در اقتصاد است. زیرا پرداخت به موقع، خوب و صحیح خسارت می‌تواند مبلّغ خوبی برای بیمه باشد. به عبارتی وقتی فرهنگ بیمه در سطح پایینی قرار داشته باشد باید شرایطی ایجاد شود که جامعه احساس کند بیمه می‌تواند حامی آنان باشد و خسارت‌های شان را پوشش دهد.

ارقام جدول شماره ۷ معلوم می‌سازد طی دوره مورد بررسی به رقم روند کاهنده حق بیمه عاید شده، حجم خسارت پرداختی و معوق دوره روبه رشد بوده است. به نحوی که در سال‌های ۱۳۷۳ الی ۱۳۷۶، ضریب خسارت همواره فراتر از ۶۰ درصد بوده است و درصد تغییر آن مثبت بوده است. نکته قابل توجه در مورد ضریب خسارت، بالاتر بودن این شاخص در بیمه‌های زندگی در مقایسه با بیمه‌های غیرزندگی است. بدین صورت صنعت بیمه در راستای ایفای تعهدات خود به صورت قابل توجهی موفق عمل کرده است و در حالی که حق بیمه عاید شده در سال ۱۳۷۶، ۲/۵ برابر سال ۱۳۷۳ شده، اما میزان خسارت پرداختی در همین مدت ۴/۹ برابر گردیده است. تحقق این امر اگرچه به عنوان یک فاکتور مثبت در بعد عملکرد بیمه در جامعه و شبکه پوششی و تأمین آن در اجتماع به شمار می‌آید، اما از جنبه شرکت‌های بیمه و شرایط ادامه حیات فعالیت این شرکت‌ها، ارقام مطلوب و دلگرم کننده به شمار نمی‌آیند. به عبارتی گزارشی ارقامی معادل ۶۴، ۷۰ و ۷۵ درصد برای ضریب خسارت طی سال‌های ۱۳۷۳ الی ۱۳۷۶ بدان معناست که در صنعت بیمه حاشیه سود به سمت حاشیه زیان رفته است، چون هزینه‌های اداری، کارکنان و کارفردی که به نماینده‌ها پرداخت می‌شود و ذخایری که شرکت‌های بیمه برای خسارت‌های فاجعه‌آمیز احتمالی ناگزیر کنار بگذارند افزایش یافته است. در صورت افزایش این نسبت یا تداوم شرایط موجود، استمرار شرکت‌های بیمه فقط به دلیل دولتی بودن سرمایه آنان قابل تفسیر است و این بنگاه‌ها به صورت اقتصادی عمل نمی‌کنند از سوی دیگر با توجه به پایین تر بودن ضریب خسارت در شرکت‌های بیمه جهان، یکی از دلایل بالابودن آن در کشور می‌تواند نشأت گرفته از بافت موجود شرکت‌های بیمه کشور و عدم توجه کافی کارگزاران بیمه‌ای به موردهای بیمه شده از نظر ریسک خطرات مترتب بر آنها است.

در خاتمه مجدداً یادآور می‌شود که صنعت بیمه طی دوران مورد بررسی در کنار فعالیت در خور توجه ارائه پوشش‌های تأمین به هنگام نیاز که خود بهترین تبلیغ برای گسترش فرهنگ بیمه در جامعه می‌باشد، به دلیل بالابودن ضریب خسارت به سمت زیان دهی اقتصادی از جنبه فعالیت شرکت حرکت می‌کنند.

جدول ۷- حق بیمه عاید شده و خسارت واقع شده در کل بازار

(واحد: میلیون ریال)

درصد تغییر	ضریب خسارت (%) ^۳	رشد (درصد)	حق بیمه عاید شده ^۲	رشد (درصد)	خسارت پرداختی ^۱ و معوق دوره		
—	۶۱/۳۳	—	۴۱۵۳۵۹	—	۲۵۴۷۳۸	غیرزندگی	۱۳۷۳
—	۱۰۰/۱۶	—	۳۶۹۹۲	—	۳۷۰۵۲	زندگی	
—	۶۴/۵۰	—	۴۵۲۳۵۱	—	۲۹۱۷۹۰	جمع کل	
۱۴/۶۹	۷۰/۳۴	۶۳/۲۴	۶۷۸۰۳۸	۸۷/۲۴	۴۷۶۹۶۶	غیرزندگی	۱۳۷۴
۲۶/۳۶	۷۳/۷۶	۴۹/۷۸	۵۵۴۰۷	۱۰/۳۰	۴۰۸۶۸	زندگی	
۹/۴۶	۷۰/۶	۶۲/۱۴	۷۳۳۴۴۵	۷۷/۴۷	۵۱۷۸۳۴	جمع کل	
۷/۵۳	۷۵/۶۴	۵۲/۵۷	۱۰۳۴۵۰۷	۶۴/۰۵	۷۸۲۴۷۴	غیرزندگی	۱۳۷۵
۸۴/۴۶	۸۰	۲۰/۳۹	۶۶۷۰۷	۳۰/۵۸	۵۳۳۶۴	زندگی	
۷/۵۱	۷۵/۹	۵۰/۱۴	۱۱۰۱۲۱۴	۶۱/۴۱	۸۳۵۸۳۸	جمع کل	
۲/۱	۷۷/۲۳	-۰/۲۳	۱۰۱۰۹۹۸	۶۷/۲۸	۱۳۰۸۹۶۴	غیرزندگی	۱۳۷۶
-۰/۳۹	۷۹/۶۹	۴۵/۵۷	۹۷۱۰۳	۱۲۸/۳۳	۱۲۱۸۴۵	زندگی	
۲/۰۳	۷۷/۴۴	۰/۶۲	۱۱۰۸۰۶۱	۷۱/۱۸	۱۴۳۰۸۰۹	جمع کل	

۱- خسارت پرداختی و معوق = خسارت پرداختی ± تفاوت خسارت معوق ابتدا و انتهای سال.

۲- حق بیمه عاید شده = حق بیمه صادر شده - حق بیمه عاید نشده در پایان سال + حق بیمه عاید نشده در پایان سال قبل.

۳- ضریب خسارت = $\frac{\text{خسارت پرداختی و معوق}}{\text{حق بیمه عاید شده}}$

۴- مأخذ: بیمه مرکزی ایران، گزارش آماری بازار بیمه کشور، سالهای مختلف و بیمه مرکزی ایران، اداره آمار.

وضعیت مقایسه‌ای صنعت بیمه در ایران و جهان

قبل از آغاز بحث لازم به توضیح است که در مقایسه صنعت بیمه در ایران و جهان، نرخ مبنای محاسبه و تبدیل ارزش ریال به دلار بسیار ضروری است. زیرا که طی سال‌های اخیر نرخ‌های اعلام و اعمال شده از سوی شبکه رسمی کشور با نرخ‌های واقعی ارز، نرخ‌های بازار غیررسمی ارز یا نرخ‌های سایه‌ای ارز تفاوت آشکار داشته است. برای مثال برای محاسبه حق بیمه سرانه در سال ۱۳۷۶ که یکی از شاخص‌های این بررسی است، در صورت محاسبه هر دلار آمریکا معادل ۱۷۵۰ ریال، عددی معادل ۱۴/۴۷ دلار به دست می‌آید. حال چنانچه نرخ برابری ۳۰۰۰ ریال برای هر دلار انتخاب شود، حق بیمه سرانه به دلار برابر ۸/۴۵ گزارش می‌شود. در مقام آخر، در صورت محاسبه حق بیمه سرانه به دلار، نرخ بازار غیررسمی دلار که در محدوده ۵۰۰۰ ریال در سال مورد نظر گزارش شده است مورد استفاده قرار گیرد، رقم مورد نظر معادل ۵/۰۶ دلار محاسبه می‌شود.

در راستای بررسی مقایسه‌ای صنعت بیمه در جهان، همه ساله شرکت بیمه اتکایی سوئیس

اطلاعاتی تهیه و اعلام می‌کند. براساس ارقام ارائه شده توسط این شرکت در مجله Sigma، رتبه ایران در بازار جهانی از نظر حق بیمه در سال‌های ۱۹۹۴ و ۱۹۹۵ به ترتیب در ردیف‌های ۵۳ و ۴۹ قرار داشته است. البته نرخ مبنای محاسبه ارزش ریالی حق بیمه پرداختی در کشور به ارزش دلاری آن رقم ۱۷۵۰ ریال برای هر دلار آمریکا بوده است. بسدیهی است در صورت محاسبه نرخ‌های بالاتر برای دلار، افول قابل توجهی در این رتبه به وقوع خواهد پیوست. در رشته زندگی^۱ در سال‌های مورد اشاره، رتبه ایران به ترتیب معادل ۶۲ و ۶۱ می‌باشد در حالی که در رشته غیرزندگی^۲ در مقام ۵۲ قرار داریم. حق بیمه سرانه که در سال ۱۹۹۴ معادل ۴/۹ دلار و در سال ۱۹۹۵ برابر ۷/۵ دلار گزارش شده است رتبه ۶۷ و ۷۲ در سال‌های ۱۹۹۴ و ۱۹۹۵ برای کشور ثبت کرده است که از نظر ارزشی و یک رقمی بودن حق بیمه سرانه قابل قیاس و طبقه‌بندی با کشورهای از قبیل پاکستان، هند و مصر می‌باشد. لازم به توضیح است که کشور ژاپن با حق بیمه ۶۳۷/۳ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۵ در زمینه سهم از کل بازار و رشته بیمه زندگی در بالاترین مرتبه قرار دارد. حق بیمه سرانه ژاپن که در رتبه ۱ قرار دارد در سال ۱۹۹۵ معادل ۵۱۰۰ دلار گزارش شده است. جدول شماره ۸ نمای واضح‌تری از صنعت بیمه در ایران و چند کشور جهان را نشان می‌دهد. مجدداً یادآور می‌شود که نرخ تبدیل ارزش ریالی حق بیمه به ارزش دلاری آن در حدی بسیار کمتر از نرخ واقعی آن مورد استفاده واقع شده و در صورت مبنا قرار دادن نرخ‌های بالاتر، وضعیت بازار بیمه کشور در مقایسه با کشورهای جهان در شرایطی به مراتب پایین‌تر از رتبه‌های اعلام شده فعلی قرار می‌گرفت.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

با بررسی هرچند موجز انجام شده بر روی صنعت بیمه کشور معلوم می‌شود که این صنعت با کمک ۴ شرکت بیمه فعال پس از تصویب قانون اداره امور شرکت‌های بیمه در سال ۱۳۶۷ و تحت هدایت و نظارت بیمه مرکزی ایران و در نهایت دولت، جریان هدفمندی را دنبال می‌کند که غایت مطلوب آن گسترش شبکه بیمه‌ای کشور و پوشش ریسک و نااطمینانی در همه زمینه‌های زندگی و غیرزندگی است. براین اساس در سال ۱۳۷۲ برنامه‌ای جهت رشد و توسعه صنعت بیمه با توجه به کشش بازار بیمه کشور تدوین و برای سال‌های ۱۳۷۳-۱۳۷۷ اعلام شد. اما ظاهر در تدوین اهداف این برنامه، محافظه‌کاری‌ها یا عدم تخمین صحیح توانایی ابزارهای اجرایی و تقاضای بازار تاحدی پیش رفت که طی دو سال اول برنامه، تمامی اهداف کمی و کلی برنامه پوشش داده شد. تا حدی که عملکرد برنامه در زمینه حق بیمه

۱. منظور بیمه‌های عمر است.

۲. منظور سایر انواع بیمه‌ها به جز بیمه‌های عمر است.

جدول ۸- آمار مقایسه‌ای وضعیت صنعت بیمه در ایران و چند کشور جهان
۱۹۹۵-۱۹۹۴

ردیف	کشور	کل بازار بیمه								رشته زندگی				رشته غیر زندگی				شاخص‌های توسعه					
		حق بیمه		درصد سهم از		رتبه در بازار		حق بیمه		درصد سهم از		رتبه در بازار		حق بیمه		رتبه در بازار		نسبت حق بیمه به GDP					
		میلیون دلار		بازار جهانی		جهانی		میلیون دلار		بازار کشور		جهانی		میلیون دلار		جهانی		رتبه					
		۱۹۹۴	۱۹۹۵	۱۹۹۴	۱۹۹۵	۱۹۹۴	۱۹۹۵	۱۹۹۴	۱۹۹۵	۱۹۹۴	۱۹۹۵	۱۹۹۴	۱۹۹۵	۱۹۹۴	۱۹۹۵	۱۹۹۴	۱۹۹۵	۱۹۹۴	۱۹۹۵	رتبه	درصد		
۱	ایران	۲۹۵	۵۰۷	۰/۰۱	۰/۰۲	۵۳	۴۹	۲۲	۳۵	۶۲	۶۱	۷/۶	۶/۹	۲۷۳	۳۷۲	۵۲	۵۲	۰/۴	۰/۴۸	۶۹	۷۶		
۲	الجزایر	۲۷۷	۲۷۷	۰/۰۱	۰/۰۱	۵۵	۶۲	۱۴	۱۱	۶۸	۷۷	۱۹/۷	۴/۱	۲۶۳	۲۶۶	۵۳	۵۸	۰/۴۶	۰/۶۷	۶۸	۷۴		
۳	اندونزی	۱۹۷۲	۲۳۸۰	۰/۱	۰/۱۱	۳۵	۳۶	۷۵۲	۹۲۴	۳۷	۳۷	۳۸/۱	۳۸/۸	۱۲۱۹	۱۴۵۶	۳۶	۳۵	۱/۱۳	۱/۴	۶۰	۶۲		
۴	مالزی	۲۸۳۳	۳۶۵۱	۰/۱۲	۰/۱۷	۳۳	۳۵	۱۳۹۹	۱۸۰۰	۳۲	۳۲	۴۹/۴	۴۹/۳	۱۳۲۵	۱۸۵۱	۳۳	۳۲	۴/۶۵	۴/۲۸	۲۸	۲۸		
۵	پاکستان	۴۳۱	۳۷۸	۰/۰۲	۰/۰۲	۵۰	۵۴	۱۸۴	۲۰۷	۴۳	۴۴	۴۲/۷	۴۳/۳	۲۳۷	۲۷۱	۵۵	۵۶	۰/۸۴	۰/۸۱	۶۴	۷۰		
۶	ترکیه	۱۰۷۳	۱۳۷۶	۰/۰۵	۰/۰۶	۴۱	۴۱	۱۳۰	۱۷۸	۴۸	۴۵	۱۲/۲	۱۳	۱۳۰	۱۱۹۸	۴۸	۳۹	۰/۸۱	۰/۸۴	۶۵	۶۹		
۷	فیلیپین	۹۵۵	۱۱۲۳	۰/۰۵	۰/۰۵	۳۳	۴۳	۴۰۲	۴۸۷	۳۹	۴۰	۴۲/۱	۴۳/۴	۵۵۲	۶۳۶	۴۸	۴۸	۱/۴۹	۱/۵۲	۵۵	۶۰		
۸	مصر	۴۸۰	۴۸۳	۰/۰۲	۰/۰۲	۴۹	۵۳	۴۸	۹۴	۵۰	۵۱	۱۹/۷	۱۹/۵	۳۸۶	۳۸۹	۴۹	۵۳	۰/۷۹	۰/۸	۶۶	۷۱		
۹	هند	۵۲۵۰	۶۰۲۶	۰/۲۷	۰/۲۸	۲۳	۲۳	۳۶۷۲	۴۲۱۹	۱۹	۲۰	۶۹/۹	۷۰	۱۵۷۸	۱۸۰۷	۳۲	۳۳	۱/۸۴	۲/۰۱	۵۱	۴۹		
		میلیارد دلار				میلیارد دلار				میلیارد دلار				میلیارد دلار				هزار دلار					
۱۰	کره جنوبی	۲۵/۲	۶۰/۰	۲/۳	۲/۸	۶	۶	۳۴/۸	۴۶/۷	۶	۶	۷۶/۹	۷۷/۹	۱۳/۳	۱۳/۳	۱۱	۱۰	۱/۰	۱/۳	۳	۲		
۱۱	امریکا	۵۹۴/۲	۶۲۴/۰	۳۰/۲	۲۹/۱۱	۲	۲	۲۵۱/۴	۲۶۴/۵	۲	۲	۴۲/۳	۴۲/۴	۳۴۲/۸	۳۵۹/۵	۱	۱	۲/۳	۲/۴	۱۰	۷		
۱۲	ژاپن	۶۰۶/۰	۶۳۷/۳	۳۰/۸	۲۹/۷۳	۱	۱	۴۷۷/۰	۵۱۰/۴	۱	۱	۷۸/۷	۸۰/۱	۱۲۹/۰	۱۲۶/۸	۲	۲	۴/۸	۵/۱	۱	۳		
۱۳	آلمان	۱۲۸/۵	۱۵۵/۱	۶/۵۳	۷/۳۳	۳	۳	۵۱/۴	۶۲/۳	۵	۵	۴۰	۴۰/۲	۷۷/۱	۹۲/۸	۳	۳	۱/۶	۱/۹	۱۶	۱۴		

مأخذ: بیمه مرکزی ایران، گزارش آماری بازار بیمه کشور سال ۱۳۷۵، ص ۹۶.

دریافتی در دو سال اول معادل ۵ سال مورد نظر رسید. لذا در مهر ۱۳۷۵، مجدداً برنامه توسعه صنعت بیمه مورد بررسی قرار گرفت و باتوجه به توانایی های شرکت های بیمه و تقاضای موجود در بازار و با در نظر گرفتن نحوه حرکت متغیرهای کلان اقتصادی تأثیرگذار بر صنعت بیمه ارقام جدیدی، به عنوان هدف های کمی صنعت بیمه اعلام گردید. در راستای هدف های جدید صنعت بیمه طی سال های ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶ و چگونگی عکس العمل عینی بازار بیمه به این مقوله لازم به توضیح است که گرچه در سال اول برنامه جدید بیش از ۱۰۰ درصد هدف های در نظر گرفته شده در کل و بسیاری از زیرمجموعه بخش بیمه تحقق یافت ولی در سال ۱۳۷۶ نسبت کل تحقق عملکرد به هدف در حد ۹۳ درصد متوقف شد. بیشترین عوامل تأثیرگذار بر این مورد، عدم تحقق اهداف برنامه در رشته های بیمه ای کشتی، پول، باربری، هواپیما، مهندسی و اتومبیل بودند. گرچه در زمینه های بیمه های حوادث و آتش سوزی نیز ۱۰۰ درصد اهداف تحقق نیافتند. نکته شایان توجه آن که در آخرین سال مورد بررسی، نسبت تحقق عملکرد به هدف در زمینه بیمه های عمر معادل ۱۳۸ درصد بوده است، در حالی که به طور کلی بیمه های زندگی در نظام بیمه ای کشور از جایگاه ویژه ای برخوردار نیست و سهم بیمه های زندگی از کل حق بیمه دریافتی کمتر از ۱۰ درصد می باشد. در حالی که این متغیر یکی از شاخص های ارزیابی رفاه و تأمین اجتماعی در کشورهای توسعه یافته به شمار می رود.

بر اساس قانون برنامه توسعه صنعت بیمه، مقرر شده بود که افزایش سهم بیمه های اختیاری از ۳۰ درصد در سال ۱۳۷۲ به ۵۰ درصد در سال ۱۳۷۷ افزایش یابد. با توجه به ابعاد بیمه اجباری و اختیاری از جنبه محتوایی رشته های بیمه ای (ونه قانونی)، صنعت بیمه نتوانسته مطابق برنامه پنج ساله عمل کند. از سوی دیگر توجه به حق بیمه عاید شده و خسارت پرداختی معلوم می سازد که صنعت بیمه به سمت زیان دهی اقتصادی از جنبه فعالیت شرکتی حرکت می کند.

صرف نظر از حرکت روبه رشد صنعت بیمه چه از نظر پوشش ریسک و نااطمینانی در سطح جامعه و تلاش در به دست آوردن سهم قابل توجهی از فعالیت ها در نظام اقتصادی، می باید به جایگاه بیمه در اقتصاد کشور پرداخت. در این رابطه، از دو شاخص نسبت حق بیمه دریافتی به تولید ناخالص داخلی و حق بیمه سرانه استفاده شده است. شاخص اول از سال ۱۳۶۷ روند رو به رشدی از خود نشان داده است تا حدی که به رغم قابل توجه ۰/۵۵ درصد طی ۱۶ سال اخیر رسیده است که این مورد به تنهایی و انتزاعی از شرایط بازار جهانی بیمه قابل نظر می باشد. اما با نگاهی گذرا به موارد مشابه در جهان معلوم می شود که در این زمینه حتی از کشورهایی همچون الجزایر، پاکستان، ترکیه و مصر که از نظر بافت جمعیتی، توان

تولیدی، وضعیت ذخایر ارزی و باورهای فرهنگی در شرایط مشابه و حتی پایین‌تری قرار دارند، رتبه کمتری داشته‌ایم (جدول شماره ۶). چنانچه وضعیت بیمه کشور را با همچون ژاپن، کره جنوبی، امریکا و آلمان که هر کدام اعدادی معادل ۱۲/۷۸، ۱۳/۱۶، ۶/۲۲ و ۸/۶ برای نسبت حق بیمه به تولید ناخالص داخلی برای سال ۱۹۹۵ داشته‌اند، مقایسه کنیم، مشهود می‌شود که صنعت بیمه ایران گرچه آغاز به نسبت موفقی داشته است لیکن مسلماً راه بلندی را پیش روی دارد و نیازمند مساعدت و تغییرات ساختاری در متغیرهای درونی و برونی تأثیرگذار بر این صنعت است.

به نظر کارشناسان صنعت بیمه، موانع رشد و توسعه صنعت بیمه در کشور در ۳ مقوله کلی قابل طبقه‌بندی است. موانع فرهنگی از جمله مواردی است که درگسترش ناموفق یا ناموزون رشد آن مؤثر است.

در این رابطه می‌توان به عرضه ناکافی خدمات بیمه‌ای به جامعه، فقدان زمینه‌های آموزشی لازم در جهت بالابردن سطح آگاهی جامعه در زمینه بیمه، تبلیغات ناکافی در ارائه خدمات بیمه‌ای و مشکلات فروش انواع بیمه‌نامه‌ها متناسب با موقعیت جغرافیایی، تاریخی، فرهنگی و اجتماعی اشاره کرد.

در عرصه موانع اقتصادی، نبود تشویق‌های مالی - مالیاتی برای بیمه‌گذاران، فقدان پوشش‌های بیمه‌ای که بتواند در شرایط نامطلوب اقتصادی به بیمه‌گذار خدمات ارائه کند، نحوه کاربرد منابع مالی و سرمایه‌ای از جمله مهم‌ترین عواملی هستند که پویایی و توسعه صنعت بیمه را با مشکل مواجه می‌کنند.

پایین بودن سطح آموزشی نیروی انسانی شاغل در شرکت‌های بیمه، کمبود مقررات خاص در پرداخت‌ها به منظور حفظ و تجهیز نیروی انسانی، عدم استفاده از وسایل اداری پیشرفته و فقدان روش‌های اداری مناسب جهت جلوگیری از اتلاف وقت و جلب مشتری از جمله عواملی هستند که تحت عنوان موانع فنی در شرایط فعلی صنعت بیمه کشور مؤثر به شمار می‌آید.

از سوی دیگر از نظر عوامل درون‌زاد، سرمایه و مدیریت صنعت بیمه در انحصار کامل دولت قرار دارد که تبعات و فضای خاص خود را از نظر اعمال مدیریت سنتی دولتی و حجم بوروکراسی و بطنی بودن گردش کار را بر صنعت بیمه تحمیل می‌کند. به عبارت دیگر اصلاح ساختار انگیزه‌ها در سازمان‌های بیمه اولین اقدام برای توسعه این صنعت محسوب می‌شود. حضور درآمدهای سرشار ناشی از بیمه‌های اجباری و ضریب‌های خسارتی اندک، عدم حضور ابزارهای قانونی و تخصصی نظارت و کنترل در صنعت بیمه و فقدان نظام آماری

مدون و منظم در صنعت بیمه به ویژه در زمینه تعداد و نوع بیمه نامه‌های صادره و میزان سرمایه‌های تحت پوشش، از دیگر عوامل درون‌زایی هستند که بعد عرضه کالای تولیدی صنعت بیمه را متزلزل ساخته و در عملکرد صنعت بیمه، به اندازه وجه تقاضای آن (که بیشتر متأثر از عوامل برون‌زاست) مشکل‌زاست.

رفع مشکلات صنعت بیمه نیازمند برنامه‌ریزی گسترده و مدونی است که نه منظور اصلی گزارش حاضر و نه درمجال حاضر می‌توان به صورت عمیق و ریشه‌ای بدان پرداخت. اما مرور آنچه مورد اتفاق نظر کارشناسان این بخش قرار دارد، به صورتی هرچند اجمالی، مفید به نظر می‌رسد. درمورد خطوط برنامه‌ریزی در زمینه رفع موانع صنعت بیمه چنین پیشنهاد می‌شود که:

- بیمه مرکزی اقتدار بیش از پیشی بر صنعت بیمه پیدا نماید و کمترین تصدی بیمه‌ای به تدریج در این صنعت اعمال نماید که از دو طریق قانونی و تخصصی - فنی امکان‌پذیر است. بدین صورت که با انجام یک کار مطالعاتی بر روی قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران، نقاط ضعف و قوت و کاستی‌های آن تهیه شود تا در صورت لزوم، اصلاحیه‌ای بر نحوه اداره شرکت‌های بیمه تنظیم گردد تا ابزارهای قانونی لازم (و مکمل شرایط فعلی) پیرای بیمه مرکزی به منظور هدایت و نظارت کامل صنعت بیمه و شرکت‌های بیمه به دست آید. از نظر تخصصی و فنی گرچه بعضاً کادر شاغل در بیمه مرکزی ایران و کارکنان شرکت‌های بیمه از سطح تحصیلات به نسبت بالایی برخوردارند، یا آن که از آموزش‌های ضمن خدمت برخوردار می‌شوند. اما فقدان تجربه عملی، نگرش و احاطه دقیق کارشناسان صنعت بیمه به مسائل عملی صنعت بیمه تضعیف یا در رابطه با کارکنان شرکت‌های بیمه‌ای تک بعدی می‌کند. بنابراین بالا بردن سطح دانش فنی کاربردی این صنعت جهت ارائه خدمات بهتر و حل مشکلات موردی این صنعت در رابطه با ارائه خدمات ضروری است.

- جمع آوری مدون و بهنگام اطلاعات آماری از جمله مواردی است که می‌تواند سیاست‌گذاران و دست‌اندرکاران صنعت بیمه را یاری بخشد.

- تلاش در جهت کاهش وابستگی صنعت بیمه کشور به بیمه‌های اجباری از جمله مواردی است که باعث می‌شود مدیران شرکت‌های بیمه جهت دوام و بقای قائم به ذات خود سعی بیشتری مبذول نمایند. زیرا که دغدغه فکری ورشکستگی، انحلال شرکت بیمه در مدیران ایجاد می‌شود و از این رو تلاش آنان در جهت گسترش بازار و ترویج بیمه‌ها هرچه بیشتر خواهد شد و ضمن افزایش حق بیمه‌ها و تعمیم بیمه، به علت تنوع پرتفوی شرکت‌های بیمه، آسیب پذیری شرکت‌های بیمه در قبال حذف یا کاهش ناگهانی یکی از انواع حق

بیمه (برای مثال بیمه باربری که با کاهش یا افزایش حجم تجارت خارجی به شدت دستخوش تحول می‌شود) کاهش خواهد یافت.

- تغییر ساختار انگیزشی براساس مکانیسم‌های مورد عمل در سایر کشورها و در چارچوب دیدگاه‌های نظری با در نظر گرفتن محدودیت‌های ارزشی سیاستی و نهادی کشور.

منابع و مآخذ

- ۱- بیمه مرکزی ایران، گزارش آماری بازار بیمه کشور، سال‌های ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴ و ۱۳۷۵.
- ۲- بیمه مرکزی ایران، تحولات بیمه‌های بازرگانی در ایران از آغاز تا سال ۱۳۷۰، دفتر مطالعات پژوهش‌های بیمه‌ای، چاپ اول، ۱۳۷۲.
- ۳- فصلنامه بیمه مرکزی ایران، شماره ۱، سال چهارم، بهار ۱۳۶۸.
- ۴- فصلنامه بیمه مرکزی ایران، شماره ۳، سال ششم، پاییز ۱۳۷۰.
- ۵- فصلنامه بیمه مرکزی ایران، شماره ۱، سال هفتم، بهار ۱۳۷۱.
- ۶- فصلنامه بیمه مرکزی ایران، شماره ۳۲، سال هشتم، زمستان ۱۳۷۲.
- ۷- فصلنامه صنعت بیمه، شماره ۴۲، سال یازدهم، تابستان ۱۳۷۵.
- ۸- فصلنامه صنعت بیمه، شماره ۳۶، سال نهم، زمستان ۱۳۷۳.
- ۹- فصلنامه صنعت بیمه، شماره ۳۹، سال دهم، پاییز ۱۳۷۴.